6'

TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ ir PRAKTIKOS
LAIKRAŠTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 21

Sausis — Birželis

1932

TURINYS.

Pusl.

1. Lex patriae ir lex domicilii Hagos konvencijose ir Pabaltijo valstybių kolizinių normų unifikacija. — *G. Rutenbergas* 1
2. Civilinio proceso str. pakeitimai, kuriuos yra padariusi Latvija. — *Vl. Bukovskis* 8
3. Kaikurios pastabos Didžiosios Lietuvos piliečių užsieny ir Klaipėdos krašte padarytų civilinių vedybų klausimu. — *G. Rutenbergas* 34
4. Kas yra Užnemunės čiabuvis? — *L. Garfunkelis* . . 46
5. Nepilnamečių apsauga Belgijoje. — *M. Jonaitis* . . 55
6. Bibliografija ir recenzijos: *Annuaire Interparlementaire. Deuxième année. 1932* 60
7. Iš Teisininkų Draugijos 1931 m. apyskaitos . . . 62
8. Vyr. Tribunolo praktika 63
9. Naujos knygos 65

Oficialinė dalis.

I. Nauji įstatymai 1
II. Respublikos Prezidento įsakymai 11
III. Teisingumo Ministerio įsakymai 11

LTSR Valst. Respublikinė Biblioteka

Q 92711

TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ IR PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 21 | ***Sausis — Birželis*** | *1932 m.*

Lex patriae ir lex domicilii Hagos konvencijose ir Pabaltijo valstybių kolizinių normų unifikacija*).

Antroji dalis.

Iš ankstyvesnės šešių Hagos konvencijų juridinės analizės mes matome, kad į šių konvencijų pagrindą, su kaikuriomis išimtimis[1]), yra padėtas *lex patriae* dėsnio taikymo pirmenybės principas[2]). *Lex loci* taikymas šių konvencijų tik tiek teleidžiamas, kiek jam netenka susidurti su *lex patriae* taikymo griežtu reikalavimu ir net tais atskirais atvejais[3]), kai „locus regit actum" taikymas prie konvencijų prisidėjusioms valstybėms yra privalomas; tėvynės valstybė, kurios įstatymai griežtai reikalauja lex patriae taikymo, nuo šio privalomumo yra įsakmiai atleista[4]). Tokiomis sąlygomis *lex domicilii* taikymas *praktikoj* labai pasunkėja ir jo numatymas Hagos konvencijose net labai aprėžtais atvejais yra iliuzinis[5]).

---

*) Pirmoji šio darbo dalis išspausdinta „Teisės" Nr. 20 113—127 psl.

[1]) Daugiausia formalinės teisės atžvilgiu (Žiur. „Teisės" Nr. 20 115—117 psl.)

[2]) Ypač persiskyrimo ir vedybų sutarčių reikalu, kur ta pirmenybė, leidžiant pasirinkti lex patriae ar lex loci net formos klausimu, aiškiai pabrėžiama.

[3]) pavyzdž. Hagos vedybų Konvencijos 5 str. 1 p.

[4]) „ „ „ „ 5 str. 2 p.

[5]) nes, pavyzdž., pagal Hagos vedybų Konvencijos 7 str., vedybos, kurios del savo formos nepripažįstamos valstybėje, kur jos buvo atliktos, kadangi nebuvo laikytasi lex loci celebrationis, bet vis delto pripažįstamos kitose valstybėse, jei tik buvo laikytasi vedančiųjų lex patriae.

Prie šios mūsų išvados įdomu būtų čia kiek plačiau panagrinėti prof. *Schilling'o* pirmajam Pabaltijo teisininkų kongresui paruoštą pranešimą, tema „Wohnsitz oder Heimatrecht" (lex patriae ar lex domicilii)[6]) ir prof. *Albat'o* bei prof. *Piip'o* tezes Pabaltijo kolizijos normų unifikacijos reikalu[7]).

Visų pirmą sustosime ties prof. Schilling'o iškeltu klausimu —

Lex patriae ar lex domicilii?

Pagal Schilling'ą, Hagos konvencijų didelis darbas kolizijos normų unifikacijos reikalu nedavė teigiamų rezultatų. Nors šios konvencijos buvo paruoštos geriausių tarptautinės privatinės teisės žinovų, vis delto tomis konvencijomis apsivilta. Hagos konvencijų nepasisekimas, pasak autoriaus, glūdi toj aplinkybėj, kad į jųjų pagrindą yra padėtas lex patriae principas. Tuo tarpu praktikos teisinis gyvenimas nesuderinamas su šio principo taikymu[8]). Tai rodo, pavyzdžiui, italų bei vokiečių praktika[9]).

Kad Hagos konvencijos nėra patenkinamai išsprendusios tarptautinės privatinės teisės klausimų, esą matyti iš to, kad kaikurios valstybės jau pareiškė atsisakančios nuo jų[10]).

Moderninė tarptautinės privatinės teisės literatūra taip pat smarkiai kritikuoja dabartinę šios teisės srities padėtį[11]), aiškiai vadindama ją nepakenčiama. Ypatingai ta kritika liečia Hagos konvencijas vedybų teisės reikalu, nes į šių konvencijų pagrindą padėtas lex patriae dėsnis pasirodė gyvenime neįvykdomas.

Tuo būdu, pasak *Schilling'o,* pastaruoju laiku esą galima pastebėti tam tikrą atsitolinimą nuo lex patriae ir pastangas grįžti prie domicilium'o principo. Ir tikrai, 1928-II-13 šeštoj Panamerikos konferencijoj buvo priimtas tarptautinės priva-

---

[6]) Tačiau šis pranešimas kongrese nebuvo skaitytas, tebuvo tik atšapirografuotas ir išdalintas.

[7]) Šie pranešimai buvo kongrese 1931-V-22.

[8]) Žiūr. 4—5 psl. pranešimo.

[9]) Kuri ypač pasireiškė persiskyrimo dalykuose.

[10]) Prancūzija ir Belgia.

[11]) Rigaische Zeitschrift für Rechtswissenschaft, 2 Jahrg., I H. (27—28), 61—64 psl. ir 4 Jahrg., 3 H. 214—15 psl.; Zeitschrift für auslaend. u. internat. Privatrecht, 4 Jahrg., H. 2.

tinės teisės kodeksas, pavadintas pagal jo autorių „Codigo Bustamento". Šio kodekso 7 str. leidžiama prie šio kodekso prisidėjusioms valstybėms laisvai pasirinkti lex patriae ar lex domicilium'o principą. Kongrese dalyvavusios Argentina, Uragvajus, Paragvajus, Panama, Gvatemala, Kolumbija, Kostarika aiškiai pasisakė už domicilium'o principą[12]).

Taip pat tam tikra kryptis domicilium'o principui atstatyti atsirado ir Vokietijoje, nors tuo tarpu šia kryptim maža tebuvo varytasi[13]).

Kalbėdamas šiuo reikalu apie teisinę padėtį Pabaltijo valstybėse, t. y. Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje, prof. *Schilling'as* tvirtina, jog tiek į Lietuvos, tiek į Latvijos ir Estijos kolizijos normų pagrindą esąs padėtas „locus regit actum" principas. Kai del Lietuvos, tai Sch. čia nurodo rusų civilinių įstatymų X t. I d. 832, 833, 835 str., *kurie tačiau pasirodė jau seniai neveikią*[14]. Kai del Latvijoj ir Estijoj veikiančių kolizijos normų ir Sch. čia nurodyto domicilium'o principo, taikomo taip pat ir „status personalis" reikaluose, tai ten nėra labai svarbių vedybų srity kolizijos normų[15]). Pastarosios kaip tik yra pagrįstos lex patriae principu.

Padaręs, mūsų manymu, nevisai tikslias pastabas del tariamai vienodos dabartinės teisinės padėties kolizinių normų reikalu 3-jose Pabaltijo valstybėse, *Schilling'as* prieina savo iškelto klausimo sprendimą, būtent: lex patriae ar lex loci? Schillingas, žinoma, pasisako už *domicilium'o* principo taikymą kolizijos normų klausimus sprendžiant ir štai del kurių motyvų:

1) *Domicilium'o principas esąs tarpusavio taikymo dėsnis,* o lex patriae taikymas pareinąs nuo kiekvienos atskiros valstybės valios, t. y. nuo jos įstatymų numatytų nuostatų arba specialinių konvencijų šiuo reikalu. Tuo būdu gali atsitikti, kad Vokietijos pilietis, pavyzdžiui, blogiau traktuojamas šiuo atžvilgiu Anglijoje, negu Anglijos pilietis Vokietijoje, nes Vokiečių įstatymai laikosi lex patriae taikymo svetimšaliams, o

---

[12]) Žiūr. 6 pranešimo psl.
[13]) „ 7 „ „
[14]) Apie tai plačiau toliau; čia, matyt, į *Schilling'o* pranešimą įsibrovė klaida.
[15]) Žiūr. „ „

Anglų įstatymai šiuo atveju laikosi domicilium'o principo, t. y. taiko svetimšaliams savo įstatymus. Tokia padėtis taip pat būtų su Anglijos, Amerikos, Rusijos arba Skandinavijos piliečiais Pabaltijo valstybėse ir atvirkščiai[16].

Tuo būdu išeina, kad svetimų valstybių piliečiai geriau traktuojami tose valstybėse, kur taikomas lex domicilii principas, negu savi piliečiai svetimose valstybėse, kur yra taikomas lex patriae. Toksai nevienodas teisinis traktavimas gali būti pašalintas, visur įvedus domicilium'o principą kolizijos dalykuose.

2) *Lex patriae principo taikymas kolizijos dalykuose esanti savo rūšies intervencija į svetimų valstybių teisinę santvarką*[17], nes jisai galįs susidurti su kitoj valstybėj taikomu priešingu principu, t. y. su lex loci reikalavimu[18].

3) Del šių sumetimų Schilling'as prieina išvadą, kad domicilium'o principas reiškiąs teisinį saugumą (Rechtssicherheit), o lex patriae principas — teisinį nesaugumą (Rechtsunsicherheit). Lex patriae principą taikant kolizijos dalykuose, veikia dar tam tikros grynai technikinio pobūdžio kliūtys, būtent — svetimų valstybių įstatymų bei kalbų mokėjimas. Jei šis reikalavimas dar gali būti statomas didžiųjų valstybių teisėjams, kurie su savo kaimynų teise bei kalba susipažįsta dar universitete, tai daug sunkiau tas dalykas teįvykdomas mažosiose valstybėse, iš kurių teisėjų reikalauti mokėti net savo tolimesniųjų kaimynų teisę bei kalbas vargu ar galima. Be to, net ir tuo atveju, kai šios kliūtys jau yra nugalėtos, iškyla dar kitų keblumų. Maža susipažinti su svetimos valstybės įstatymais bei kalba, reikia dar suprasti tų įstatymų dvasią ir į ją įsigilinti[19].

4) Tuo būdu *kolizijos normų* sutvarkymas, remiantis domicilium'o principu galėtų būti atliktas specialinio įstatymo išleidimo keliu, o jau lex patriae principui įgyvendinti yra reika-

---

[16]) Žiūr. 9—10 pranešimo psl.

[17]) Pagal *Kolumbijos* ir *Kostarikos* atstovų išsitarimą Panamerikos Konferencijoj (kuris aukščiau jau buvo paminėtas, „lex patriae principas *sudaro valstybę* valstybėj,— padėtį, panašią į kapituliacijų sistemą rytų valstybėse" (einen Staat im Staat; einen Zustand aehnlich dem system der Kapitulationen in den Staaten des Orients).

[18]) Žiūr. 11 pranešimo psl.

[19]) „ 11—12 „ „

lingos specialinės tarpvalstybinės konvencijos[20]. Kadangi šia kryptim darytas mėginimas Hagoj pasirodė nevykęs, tai reikią pasirinkti domicilium'o principą ir juo remiantis išleisti įstatymą atskirų valstybių kolizijos normoms sutvarkyti[21].

Del visų šių motyvų prof. Schilling'as ir pataria Lietuvai, Latvijai bei Estijai neatsisakyti nuo ligšiol vartojamo domicilium'o principo[22]. Jam įgyvendinti tarpusavio teisės santykiuose, jo manymu, reikėtų:

a) specialine šių valstybių konvencija nustatyti domicilium'o sąvoką ir tą sąvoką *subendrinti,* kad nekiltų šiuo pagrindiniu klausimu ginčo[23];

b) nustatyti tarptautinę teismų kompetencijos tvarką (Zustaendigkeitsordnung in buergerlichen Rechtssachen) civilinėse bylose[24].

Tokios yra svarbiausios prof. Schilling'o pateiktojo pirmajam Pabaltijo teisininkų kongresui pranešimo tezės. Tačiau ne su visomis autoriaus mintimis tegalima sutikti. Be to, ir kaikurių dalykų nušvietimas nevisai tikslus. Visų pirma del Lietuvos įstatymų nuostatams kolizijos normų srity padėto „locus regit actum" dėsnio. Pasak *Schilling'o,* tas dėsnis einąs iš civ. įstatymų X t. I d. 822, 833 ir 835 str. Bet kaip tik šie straipsniai iš X t. I d. jau seniai išbraukti ir nebeveikia[25]. O del kitų Schilling'o nurodytų Rusų įstatymų nuostatų kolizijos normų srity[26] reikia pasakyti, kad jų tiek maža, jog vargu ar galėtų pretenduoti išspręsti *visus* klausimus kolizijos srity. Ypač čia reikėtų priminti tai, jog veikiančiuose pas mus Rusų įstatymuose visiškai nėra kolizijos normų status'ą personalis'ą liečiančių dalykų, k. a. vedybų ir persiskyrimo tei-

---

[20]) arba bilateralinės konvencijos pavidalo arba prisidedant prie tarptautinių šios rūšies konvencijų.

[21]) Žiūr. 14 pranešimo psl.

[22]) ten pat 14 psl., kur pasakyta „von der bewaehrten bisherigen Grundlagen"

[23]) nes Lietuvos iš vienos pusės, ir Latvijos bei Estijos įstatymai iš kitos, duoda nevienodą domicilium'o sąvokos kvalifikaciją.

[24]) Pagal *Sperl'o* projektą jo žinomame veikale „Ueber eine internationale Zustaendigkeitsordnung in buergerlichen Rechtssachen", Wien 1926.

[25]) Žiūr. oficialinį leidinį „Svod zakon". X t. 1 d., bet matyt prof. Schilling'as turėjo galvoj ne X, bet IX t., tačiau vargu ar galima šiuos nuostatus laikyti kolizinėmis normomis visa to žodžio prasme.

[26]) būtent X t. 1 d. 1077, 1079, 1279, 1295, 1549 str. str. bei civ. proc. įst. 434, 465, 707, 708 str. str.

sės, vedusiųjų turto santykių ir apskritai šeimos teisės srity[27]. Kaiptik šioj srity kolizijos klausimams spręsti tenka praktikoj vadovautis ne „locus regit actum", bet „lex patriae" principu[28]. Tokiai teisinei padėčiai esant, Schilling'o tvirtinimas, kad Lietuvoje veikiančių įstatymų privatinės tarptautinės teisės klausimams spręsti pagrindu esąs padėtas domicilium'o principas, atrodo nevisai tikslus ir neatitinka tikros dalykų padėties.

Kalbant apie Latvijoj ir Estijoj veikiančių Pabaltijo įstatymų įvade išreikštas tarptautines kolizijos normas[29], nereikia pamiršti, kad tie nuostatai išleisti 1865 m. ir jie vargu ar tinka dabartiniam teisiniam gyvenimui[30]. *Schilling'o* tvirtinimai, jog į tų nuostatų pagrindą esąs padėtas vien domicilium'o principas, vargu ar visiškai tikras[31].

Visai kitas dalykas Schilling'o pranešime iškeltos tezės domicilium'o principui apginti. Su šiomis tezėmis (bent jų daugumu) galima sutikti. Tačiau Schilling'o išvados IV-am punkte išreikštai tezei, kad kolizijos normų sutvarkymas galėtų būti atliktas vien tik valstybės vidaus įstat., vargu ar galima pritarti.

Visų pirma, mano manymu, *nevisi* privatinės tarptautinės teisės klausimai galėtų būti išspręsti domicilium'o principu. Man atrodo, kad kaikuriems klausimams spręsti „lex patriae" taikymas bus neišvengiamas[32]. Taigi, net ir iš principo nusistačius už domicilium'o principą, vis delto praktikoj reikės šiek tiek nusileisti lex patriae naudai[33]. Tuo būdu vargu ar bus galima tą dalyką sutvarkyti vien tik kiekvienos šalies vidaus įstatymais. Be tarptautinių konvencijų šiuo reikalu vargu ar galima bus apsieiti. Toji aplinkybė, kad Hagos konvencijų

---

[27]) apie tai žiūr. mano straipsnį „Teisės" Nr. 20 civilinių vedybų reikalu.

[28]) Žiūr. *Leske — Zolnenfeld*, Rechtsverfolgung im internationalen Verkehr 1906 m. leidiny prof. *Engelmano* straipsnį „Russland, internationales Eherecht, § 9, 759–760 psl.

[29]) kurias greičiau reikėtų pavadinti *tarpsritinėmis* normomis.

[30]) ir ypač atstoti kolizijos (tarpvalstybinės) normas tikra to žodžio prasme, k. a. E. G. zum B. G. B. (vokiečių kolizijos normų pavidalu).

[31]) nes tas principas daugiausia taikomas svetimšaliams, gyvenantiems Latvijoj ir Estijoj, bet šių kraštų gyventojams taikytinas principas, jiems apsigyvenus užsieny, šiuose nuostatuose nepaminėtas.

[32]) pavyzdž., kaikuriuose šeimos teisės dalykuose.

[33]) Šia prasme taip pat pasisakė kongrese įvykusiuose debatuose del prof. Albato ir prof. Piipo pranešimų prof. Bieliackinas ir kt.

darbai šioj srity yra nevisai vykę ir atrodo nepatenkinami, dar negali būti pagrindas atsisakyti nuo tolimesniųjų tos pat rūšies mėginimų. Nereikia užmiršti, kad šešios Hagos konvencijos tebuvo *pirmas* mėginimas šioj srity[34]. Dabar mes turime keleto dešimtmečių praktiką iš tų konvencijų taikymo gyvenime. Taigi, peržiūrint Hagos konvencijas galima bus jų netobulumus ir trūkumus atitaisyti bei užkaišioti spragas. Kai del prof. Schilling'o pasiūlymų suvienyti ir sutvarkyti Lietuvos, Latvijos ir Estijos kolizijos normas, tai juos teks išnagrinėti drauge su prof. *Albato* ir prof. *Piipo* šios rūšies tezėmis kitame „Teisės" numeryje. *G. Rutenbergas.*

---

[34]) Ypač didelių sunkumų teko Hagos konvencijų dalyviams nugalėt del senosios caro Rusijos atstovų tose konferencijose griežto nusistatymo kolizijos normų reikalu. Mat, Rusija, laikydamos savo ypatingos pažiūros į šeimos teisės dalykus, visais atžvilgiais priešinosi net ir *kumuliacijos* sistemai, šiuos klausimus sprendžiant (t. y. atsižvelgimo tiek į lex patriae, tiek į lex domicilii) ir griežtai reikalavo „lex patriae" dėjimo pagrindu šiose konvencijose iškeltiems klausimams spręsti. Taip pat ir Italijos reikalavimai turėjo būti tada paisomi Hagoj (pavyzdž., persiskyrimo srity katalikų valstybėms, nepripažįstančioms persiskyrimo). Visos šios aplinkybės turėjo tam tikros neigiamos įtakos Hagos konvencijų išdirbimui. Dabar aplinkybės žymiai pasikeitė, ir Sovietų Rusijos pasipriešinimo „lex domicilium'o" principui vargu ar reikia laukti (palyg. Sovietų Rusijos civilinio kodekso 8 str. ir civilinio proceso įst. 7 str. kaikurias kolizines normast

Civilinio Proceso Įst. pakeitimai, kuriuos yra padariusi Latvija.

Latvija, paveldėjusi Rusų proceso įstatymus, norėdama pagreitinti bei suprastinti procesą, kad galima būtų pasiekti materialinę, o ne vien tik formalinę, tiesą, paskutiniu laiku padarė juose daug stambių pakeitimų.

Latvijos Tautos Taryba, pripažinusi veikiančiais visus buvusius Rusų įstatymus, veikusius Latvijos teritorijoje ligi 1917 m. spalių mėn. 24 dienos, vienkart paliko buvusią teismo įstaigų struktūrą, pakeitus tiktai Rusų Taikos Teisėjų Suvažiavimą, kaipo II instanciją, Apygardos Teismu, kuris tuo būdu yra I instancija byloms, neįeinančioms į Taikos Teisėjų kompetenciją, ir apeliacinė instancija Taikos Teisėjų išspręstoms byloms. Tuo pačiu buvo nustatytas tarp Taikos Teismų ir bendrųjų teismų tas kontaktas bei ryšys, kurio stoka jau buvo jaučiama Rusų teismų įstaigose. Taikos Teismų civilinė kompetencija ieškinių kainos atžvilgiu liko pakelta ligi 500, o paskui ligi 1000 latų. Apeliacinė instancija Apygardos Teismų byloms yra Teismo Rūmai, vieni visai valstybei, susidedantieji iš dviejų departamentų (civilinio ir baudžiamojo), o kasacinė instancija tiek Taikos Teismų tiek bendrųjų teismų byloms yra Senatas, turįs 3 departamentus (civilinį, baudžiamąjį ir administracinį). Prisiekusių sprendėjų (posėdininkų) institutas Latvijos konstitucijos yra numatytas, tačiau ligšiol dar nėra išleista atitinkamo įstatymo.

Valsčiaus Teismams pirmiau buvo palikta jų civilinė kompetencija, pakelta ligi 300 rublių; baudžiamoji kompetencija buvo visiškai panaikinta. Tačiau 1922 metais įstatymų leidėjas, nepatenkintas Valsčiaus Teismų veikimu civilinėse bylose, aprėžė jų kompetenciją, palikęs jems: 1) teisę skirti globėjus bei rūpintojus ir juos prižiūrėti; 2) teisę paliudyti aktus ne daugiau kaip 300 latų vertės; 3) teisę tvirtinti įsūnijimus valsčiaus

ribose ir 4) teisę vykdyti kai kuriuos teismų sprendimus kaimuose. Dabar vėl girdėti balsų už atnaujinimą veikimo Valsčiaus Teismų, kaipo artimiausių kaimo gyventojams, paveldėjimo teisės srityje (įpėdinystės teisių tvirtinimas). Latgalijoje Valsčiaus Teismai nebuvo įsteigti ir jų ten ir dabar nėra.

Administracinės teisės srityje Steigiamasis Susirinkimas 1921 m. kovo 4 d. priėmė Administracinių Teismų įstatymą (1921 m. Įstatymų Rink. N. 59), kurio pagrindan buvo padėtas Rusų laikinosios vyriausybės Administracinio Teismo įstatymas. Šiuo įstatymu administracinės bylos sprendžiamos Taikos Teismų (skundai del valsčių bei miestelių savivaldybių ir valdininkų veiksmų) arba Apygardos Teismo administracinio skyriaus (skundai ir protestai prieš veiksmus miestų bei apskričių savivaldybių ir miesto bei apskričių valdininkų). Pagaliau, skundai prieš ministerius ir centro įstaigų viršininkus paduodami stačiai į Senato administracinį departamentą. Šio paskirstymo negerumas yra aiškus: tuo tarpu, kai smulkioms byloms, Taikos Teismų sprendžiamoms, yra nustatytos 3 instancijos (Taikos Teismas, Apygardos Teismas ir Senatas), — svarbesnioms byloms yra tik dvi instancijos arba viena, nes Senato administracinio departamento sprendimai yra galutini ir neskundžiami.

Teisėjų skyrimas.

Teisėjai renkami kooptacijos sistema bendro susirinkimo atitinkamos teismo įstaigos skyrių ar departamentų ir pristatomi Ministerių Kabinetui paskirti per Teisingumo Ministerį, kuris tačiau turi teisę pristatyti, be išrinktųjų, ir savo kandidatus (Teismo Sutv. Įst. 212—215 str.). Kadangi pastovūs yra tik tie teisėjai, kurie jau patvirtinti seimo, o tam tvirtinimui terminas nėra nustatytas, tai *de facto* yra dvi kategorijos teisėjų: a) patvirtintų ir tuo pačiu pastovių ir b) dar Seimo nepatvirtintų, o todel galinčių būti atleidžiamų. Šis nepatogumas galėtų būti pašalintas, jei teisėjų tvirtinimo teisė būtų suteikta Valstybės Galvai ir teisėjai, kol nėra patvirtinti, nebūtų prileidžiami eiti tas pareigas.

Kai del jungimo teisėjo pareigų su kita tarnyba ar profesija, tai dabartinis T. Sutv. Įst. 246 str. tekstas yra toks:

„Niekas iš teismų žinybos valdininkų neturi teisės eiti kitą tarnybą privatinėje, kooperacinėje, valstybinėje ar autonominėje ar savivaldybės ūkio įmonėje. Eiti kuriai kitai apmokamai tarnybai reikia gauti Ministerių Kabineto leidimą. Ši sąlyga neliečia Seimo atstovo pareigų, tarnybų švietimo žinyboje, o taip pat tų atvejų, kai teismų žinybos valdininkas eina papildomas pareigas įstatymais arba Ministerių Kabineto išleistomis taisyklėmis. Jeigu teismų žinybos valdininkas, nepaisydamas šios taisyklės, vis delto eina kitą kurią tarnybą, tai patikrinus, teisėjų atžvilgiu — bendrame susirinkime, o prokuratūros atžvilgiu — Teisingumo Ministerijoje, ar ši pašalinė tarnyba yra neleistina, Teisingumo Ministeris pasiūlo atitinkamam asmeniui atsistatydinti. Šiam asmeniui atsistatydinamojo prašymo nepadavus, jis pašalinamas nuo vietos be prašymo."

T. Sutv. Įst. 243 straipsnyje nurodyta ir pasiremta 246 str.

Kai del išbraukimo teisėjų iš etatų, tai 231[1] str. papildytas žodžiais: .... „pradedant nuo jauniausio pagal paskyrimą į paskutinę vietą, o jei keli teisėjai paskirti į tą vietą vienu metu, tai pradedant nuo jauniausio pagal paskyrimą tarnybon."

Be to, 231[3] str. papildytas svarbiu sakiniu: „Toki teisėjai turi teisę būti paskirti į pirmą nemažesnę vakantinę vietą".

Civiliniame procese Latvija yra padarius visą eilę svarbių pakeitimų.

1) Visų pirma liko žymiai pakeltas teismo mokestis; šis imamas 4% nuo ieškinio kainos, kai kaina yra didesnė kaip 30 latų, ir 3%, kai ieškinio kaina nėra aukštesnė kaip 30 latų; ieškant priverstine vykdymo tvarka imama 2%, o prašymai apdrausti būsimąjį ieškinį apmokami 1%; pagaliau, ieškiniai, kurių kaina nėra aukštesnė kaip 10 latų, visiškai atleidžiami nuo teismo mokesčio. Ieškinio kaina bylose del alimentų nustatoma vienerių metų išlaikymu (Įst. Rink. 1921 m. Nr. 72, 1924 m. Nr. 52, 1929 m. Nr. 115). Todel dauguma bylų del alimentų dabar priklauso Taikos Teismui.

Čia reikia pastebėti, kad 4% nuo ieškinio kainos yra peraukštas mokestis, dažnai proceso šaliai nepakeliamas. Šiuo atveju tinkamesnė yra Vokiečių teismo mokesčio apskaičiavimo sistema, kuria juo aukštesnė ieškinio kaina, juo mažesnis imamas nuošimtis.

2) *Prokuratūra* dalyvauja tik vedybų bei gimimo teisėtumo bylose, kai jose nėra atsakovo (Įst. Rink. 1922 m. Nr. 211). Sąryšy su tuo, Civ. Proc. Įst. 1457, 1460[10], 1911, 1933 ir 1952 str. str. panaikinti, o iš 561, 1460[5], 1460[6], 1460[11] ir 1943 str. str. išmesta vieta, kur kalbama apie Prokuroro nuomonę ir jo teisę apskųsti. Civ. Proc. Įst. 804 str. suredaguotas šitaip: „Senatoriui išdėsčius bylą, Senatas, išklausęs Prokuroro nuomonę tose bylose, kur įstatymai tos nuomonės reikalauja, daro sprendimą". O tos bylos, kur Prokuroro nuomonė yra reikalinga, yra bylos del pripažinimo asmens bepročiu, taip pat vedybų ir gimimo teisėtumo bylos, kai jose nėra atsakovo (1922, 1344, 343 str. 3 punk.). Reikia pasakyti, kad Civ. Proc. Įst. 804 str. pakeitimas yra pagrįstas neteisingu manymu, būk Ober-Prokuroras Senate reiškia savo nuomonę del bylos esmės. Kadangi Senate, tiek civiliniame, tiek baudžiamajame kasac. dep-te, Ober-Prokuroras reiškia savo nuomonę tik del įstatymų peržengimo arba jų neteisingo aiškinimo, tai visiškai nenuoseklu atleisti jį nuo tos pareigos civilinėse bylose, o palikti jam tą pareigą baudžiamosiose bylose.

3) Civ. Proc. Įst. 485—498 str. nustatytoji šalių priesaika bažnyčiose pakeista priesaika, kaip ir liudytojų, pačiam teisme, ir saikina pirmininkaujantis teismo posėdy (Įst. Rink. 1923 m., Nr. 97). Sąryšy su tuo, 493 str. yra panaikintas, o 494 ir 495 straipsniuose žodžiai „kunigas arba jo tikybos dvasininkas" pakeisti žodžiu „pirmininkaujantis". Prie progos reikia pasakyti, kad jei ir rusų laikais ši įrodymų rūšis praktikoje retai tebuvo vartojama, tai dabar, panaikinus priesaikos iškilmingumą bažnyčioje, ji nustojo savo reikšmės ir praktikoje, tur būt, visai nevartojama. 381 ir 396 straipsniai taip pat yra panaikinti, o 95 ir 395 str. taip yra suredaguoti: „Liudytojai klausinėjami prisaikinti, jei bylininkai tarpusavio susitarimu neatleidžia jų nuo priesaikos. Liudytojus saikina Taikos Teisėjas" (pirmininkaujantis — 395 str.). Pagaliau 85 ir 372 str. šitaip skamba: „Vaikai nuo 7 ligi 14 metų amžiaus gali būti klausinėjami, tačiau jie nesaikinami".

4) Jei liudytojas, pašauktas į teismą, antrą kartą nestoja, tai jis dabartiniu Civ. Proc. Įst. pakeitimu yra varu atvaromas (Įst. Rink. 1922 m. 164 Nr.). Ši reforma reikia tik sveikinti, nes ji užkerta kelią nesąžiningumui, kurį anksčiau galima bu-

vo pastebėti, būtent, kai šalis, suinteresuota, kad liudytojas neatvyktų, pati mokėdavo už jį pabaudą ir tuo būdu atimdavo iš priešingosios šalies dažnai vieninteli įrodymą. Sąryšy su tuo, Civ. Proc. Įst. 91 ir 383 str. dabar šitaip suredaguoti: „Liudytojas, kuris gyvena tame pat mieste, kur yra teismas, arba arčiau kaip 30 kilometrų nuo to miesto, už nestojimą teisman paskirtu laiku, jeigu nepristatė rimtų pasiteisinimų, yra baudžiamas Teismo nutarimu nuo vieno ligi dvidešimt penkių latų baudos, atsižvelgiant į bylos svarbumą bei liudytojo turtingumą, ir jam skiriamas naujas terminas stoti teisman. Šia bauda baudžiamas liudytojas ir antrą kartą nestojęs, ir Teismas, be to, gali nutarti liudytoją varu atvesti".

5) *Priverstinio vykdymo tvarka (161[1] str.) dabar galima taip pat reikalauti ir darbo atlyginimą, pagrįstą darbininkų knygelėmis bei sutarties lakštais, jei tik reikalaujamas atlyginimas gali būti konstatuotas iš tų dokumentų užrašų.* Šie reikalavimai yra atleisti nuo teismo mokesčių bei rinkliavų; atlyginimas teismo antstoliui išreikalaujamas iš atsakovo, o jei šis neišsigali sumokėti, tai išmokamas iš Iždo lėšų.

Atsakovas šiose darbininkų atlyginimo bylose, iškeldamas ieškinį, nurodytą 161[11] str., gali prašyti sprendimo vykdymą sustabdyti, tiktai įnešęs į teismo depozitą atiteistą sumą, kuri, ieškinį atmetus, tuoj išmokama darbininkui (Įst. Rink. 1930 m. Nr. 82).

Tuo būdu, Civ. Proc. Įst. 161[1] str. 4 p. yra šitaip suredaguotas: „Darbininkų samdos knygelės ir sutarties lakštai, jei iš padarytų juose užrašų gali būti nustatyta ieškinio suma".

161[6] str. papildytas šia pastaba: „Nuo šių mokesčių atleidžiami prašymai, pagrįsti šio Įstatymo 161[1] str. 4 p".

161[11] str. šešių mėnesių terminas pakeistas trijų mėnesių terminu, o pats straipsnis papildytas šia pastaba: „Priverstinis vykdymas aktais, pagrįstas šio Įstatymo 161[1] str. 4 p., gali būti sustabdytas tik tada, kai asmuo, pareiškęs 161[11] str. ieškinį, įneša į teismo depozitą atiteistą iš jo sumą, kuri, ieškinį atmetus, turi būti išmokėta ieškovui".

300[1] str. papildytas šiuo sakiniu: „Pažymėta šiame straipsnyje tvarka taikoma visiems ieškiniams del nesumokėtos algos." 300[1] str. pastaba skamba šitaip: „Alga už darbą laikomas

atlyginimas už ištarnautą laiką, neišnaudotas atostogas ir už laiku neįspėjimą atleidžiant."

Per Vokiečių ir Austrų proceso įstatymų įtaką, 1930 m. liepos mėn. 1 dienos įstatymu padaryta Civ. Proc. Įst. žymių pakeitimų. Dar paskutiniais praeitojo šimtmečio metais rusų Teisingumo Ministeris Muravjovas buvo sudaręs tam tikrą komisiją, kuri turėjo padaryti rusų Civ. Proc. Įst. tų pačių pakeitimų, kokius dabar yra padarius Latvija.

Pastebėta, ypač paskutiniais laikais, silpna teismo diskrecinė galia, neigiamai veikianti teismo sprendimus ir neduodanti teismui surasti materijalinę tiesą, privertė aprėžti rungtynių principą, kuriuo buvo pagrįstas rusų civilinis procesas, ir įvesti jame bent kiek iš inkvizicinio proceso principų.

6) Dabar teismas yra įpareigotas reikalauti iš šalių paaiškinimų visais jam neaiškiais klausimais (175, 335 ir 335[1] str.); tuo pat reikalu teismas gali kiekvienoj bylos stadijoje šaukti šalis, kad duotų reikalingų paaiškinimų (145[1], 368[1], 719 str.). Jei kuri šalis vengia duoti aiškų atsakymą arba, pašaukta teisman, nestoja ir nepateikia išsemiamų, kad ir rašytinių, paaiškinimų, tai teismas turi teisę prezumuoti, jog ji neneigianti antrosios šalies tvirtinamų aplinkybių. Raginime, įteiktiname pačiai šaukiamajai šaliai, reikia nurodyti, kurios aplinkybės turi būti išaiškintos ir nestojimo bei vengimo duoti paaiškinimų pasekmės (72[1], 82[1], 368[1], 719 ir 1805 str. priedėlio 7 str.).

Sąryšy su tuo 175 ir 335 str. str. yra taip suredaguoti: „Teismo Pirmininkas turi pareikalauti nuosakių paaiškinimų iš tos šalies, kuri neaiškiai arba nenuosakiai išsireiškia, arba kai iš jos žodžių nematyti, ar ji pripažįsta ar nuneigia aplinkybes arba dokumentus, kuriais yra pagrįsti priešingosios šalies reikalavimai arba atsikirtimai. Pirmininkas turi leisti kiekvienam teisėjui užduoti klausimus šalims."

145[1], 719 str. ir 1805 str. priedėlio 7 str. papildyti šiuo sakiniu: „Jei jie, nepaisydami to pakvietimo, patys neatvyks teismo posėdin arba nepateiks išsemiamų paaiškinimų raštu, tai teismas turi teisę prezumuoti, jog atsakovas arba jo įgaliotinis neginčija tų apylinkybių, kurioms išaiškinti jie yra kviečiami. Raginime, siunčiamame bylininkui arba jo įgaliotiniui, turi būti nurodyta nestojimo arba paaiškinimų nepateikimo pa-

sekmės, o taip pat aplinkybės, kurioms išaiškinti jie yra kviečiami. Raginimas turi būti įteiktas pačiam raginamajam".

Be to, Civ. Proc. Įstatyme yra įrašyti nauji straipsniai: a) 72[1], 175[1] ir 335[1], kurių bendras tekstas yra toks: „Jei šalis atsisako atsakyti į užduotus ginčo aplinkybių klausimus arba vengia duoti paaiškinimų, tai teismas gali prezumuoti, jog ji neginčijanti šių aplinkybių".

b) 368[1] str. šio turinio: „Teismas kiekvienoj bylos stadijoje gali pakviesti teismo posėdin pačius bylininkus* ginčijamoms aplinkybėms išaiškinti... (Toliau toks pat tekstas, kaip 145[1], 719, ir 1805 str. priedėlio 7 str.**)". Tuo pat papildytas ir 82[1] str.

Pagaliau, turint galvoj, kad Teismas gali ir turi ex officio pats iškelti kai kuriuos klausimus (584 str.), 72, 176 ir 338 str. str. papildyti vienodu visiems šiems straipsniams dėsniu: „Taikos Teisėjas (Teismas) turi leisti šalims pateikti paaiškinimų ir tokiais klausimais, kuriuos pats Teismas turi iškelti ir be šalių nurodymo".

7) Procesui pagreitinti sutrumpinti terminai: pvzd., šaukiant atsakovą, gyvenantį užsienyje arba kurio adresas nenurodytas, 4 mėnesių terminas pakeistas 2 mėnesių terminu (309[1] str.); 161[11] str. ir 2061 str. nurodytas 6 mėnesių terminas sutrumpintas ligi trijų mėnesių; nustatytas dviejų mėnesių terminas nekilnojamam turtui parduoti (1095 str.) pakeistas vieno mėnesio terminu, o 1027 str. nustatytas 6 savaičių laikas kilnojamąjį turtą parduodant sutrumpintas ligi 3-jų savaičių; 1849 str. vieno mėnesio terminas pakeistas dviejų savaičių terminu; buvęs 6 savaičių terminas (1892 str.) pinigams paskirstyti tarp kreditorių terminas sutrumpintas ligi dviejų savaičių, o numatytas 1400 str. priedėlio 9 str. keturių mėnesių terminas neišsigalinčio skolininko kreditoriams šaukti pakeistas dviejų mėnesių terminu.

8) Kadangi buvo pastebėta, jog liudytojų nušalinimo institutas dažnai buvo naudojamas piktam ir tuomi būdavo atimamas iš šalies dažnai vienintelis įrodymas, tai dabar tasai institutas (373 str.) visai panaikintas, bet užtat liko padidinta

---

* 82[1] str., taikomu Taikos Teismuose, Teisėjas gali kviesti pačius bylininkus, jei šie gyvena jo nuovadoje.

** žiūrėk aukščiau.

grupė liudytojų, turinčių teisę atsisakyti liudyti (370 str.). Žinoma, Teismas dabar turi kiek atsargiau ir kritiškai įvertinti liudytojų parodymus. Tuo būdu, 86, 87, 375, 377, 378 ir 381 str. str. dabar visai panaikinti, o 83 ir 370 str. šitaip yra suredaguoti: „Niekas neturi teisės atsisakyti liudyti. Iš šios taisyklės išskiriami tik: 1) bylininkų tiesioginės linijos visų laipsnių giminaičiai, šalutinės linijos pirmųjų trijų laipsnių giminaičiai, bylininkų vyras ar žmona ir pirmųjų dviejų laipsnių svainiai, net ir vedybas nutraukus; 2) bylininkų globėjai bei rūpintojai, o taip pat jų globojamieji bei rūpinamieji; 3) bylininkų įsūnytojai ir įsūnytieji; 4) bylininkų įgaliotiniai; 5) besibylinėjantieji su viena katra šalimi, o taip pat asmens, materiališkai suinteresuoti bylos išsprendimu vienos arba antros šalies naudai. Teismas turi nurodyti sužymėtiems asmenims jų teisę atsisakyti liudyti. Sužymėti pirmuose trijuose šio straipsnio punktuose asmens neturi teisės atsisakyti duoti parodymus del aplinkybių, einančių iš šeimos teisių". *Pastaba:* „Seimo narys turi teisę atsisakyti duoti parodymus del aplinkybių, nurodytų konstitucijos 31 str."*.

116 ir 371 str. 4 p. šitaip yra suredaguotas: „Dvasininkai apie tai, kas jiems įtikėta per išpažintį, ir asmens, kuriems del jų tarnybos ar profesijos uždrausta išpasakoti įtikėtas jiems slaptas aplinkybes, apie šias aplinkybes".

Panaikinus 373 str., teko vienkart pakeisti ir 430 str., būtent, vietoj pažymėtų jame 371—373 str. — parašyti 370—372 str. Be to, 123 ir 523 str. teko šitaip suredaguoti: „Ekspertai nušalinami, jei jie yra 115 (370) str. numatytuose santykiuose", o 155^{8} str. 3 p. išbraukta „liudytojų".

9) Ligšiol ieškovas buvo labai suvaržytas Civ. Proc. Įst. 332 str., kuriuo jisai negalėjo keisti suformuluotą prašomąjį punktą. Dabar šis straipsnis, žymiai sušvelnintas, skamba šitaip: „Ieškovas gali sumažinti savo reikalavimą, o taip pat, atsakovui sutinkant, pakeisti savo ieškinį. Pakeisti ieškinį ir atsakovui nesutinkant galima tik tada, kai pakeitus ieškinį, kurio pagrindas pasilieka tas pats, bylos eigoje neįvyks pai-

* Konstitucijos 31 str. atleidžia Seimo narį nuo parodymų davimo: 1) del asmenų, įtikėjusių jam, kaip Tautos atstovui, kai kuriuos faktus ar žinias; 2) del asmenų, kuriems jis, kaip Tautos atstovas, įtikėjo kai kuriuos faktus ar žinias; 3) del pačių faktų bei žinių.

niavos ir pati byla tuo nebus vilkinama. Atsakovo neprieštaravimas ieškinio pakeitimui laikomas jo sutikimu". Pakeistu 333 str. „nelaikoma reikalavimų pakeitimais: 1) kai ieškovas tiksliau ar formaliai taisyklingiau išreiškia savo reikalavimus; 2) kai jis pataiso aiškias klaidas; 3) kai jis prijungia prie reikalavimų procentus ar prieauglį; 4) kai jis reikalauja atiteisti iš atsakovo vertę ieškomojo turto, kurį atsakovas yra praradęs, perleidęs kitam arba šiaip pakeitęs, ir 5) kai bendros reikalavimo sumos ribose jis pakeičia jos sudėtines dalis. Taip pat nėra reikalavimo pakeitimas, kai ieškovas del paskiau pasikeitusių aplinkybių vietoj pirmesnio reikalavimo, kuriuo buvo prašęs pripažinti buvimą tarp šalių tam tikro juridinio santykio, prašo atstatyti sutrukdytą teisę ir atvirkščiai".

Vienkart iš 334 str. išmesti žodžiai „tame pat posėdyje". Be to, sąryšy su 332 ir 333 str. str. pakeitimu — 747 str. suredaguotas šitaip: „Apeliacijos skunde neturi būti keliami reikalavimai, nepareikšti Apygardos Teisme. Nelaikoma naujais reikalavimais 333 str. sužymėti atvejai". Tuo pat būdu suredaguota 163 str. paskutinioji dalis.

10) Sekdama Vokietijos teisės dėsnį (Z. P. O. 301 str.) ir prisilaikydama iš dalies Civ. Įst. Rink. senojo 3515 str., 1930 metų novelė leidžia išspręsti bylą dalimis (Teilurteil); jei viena reikalavimo dalis nesukelia abejojimų, yra visai įrodyta ar pripažinta, tai Teismas gali tuoj padaryti sprendimą del tos neginčijamos dalies, vienkart tęsdamas bylą del ginčijamos dalies. Paduotas apeliacijos skundas siunčiamas antrajai instancijai, tiktai išsprendus visą bylą, t. y., padarius sprendimą ir del ginčijamos dalies. Sąryšy su tuo, Civiliniame Procese įvesta atitinkamo turinio keturi nauji straipsniai — 129^1, 693^1, 165^1 ir 762^1. Vienkart pakeisti ir 190 bei 800 str. str., kurie papildyti šiuo dėsniu: „Įkaitas, įneštas paduodant kasacijos skundą del dalinio sprendimo, laikomas sumokėtu ir atžvilgiu kasacijos skundo del galutinės sprendimo dalies".

Pagaliau 189 ir 801 str. str. naujai suredaguoti šitaip: „Prašymai panaikinti sprendimus rašomi Senato Civiliniam Departamentui ir pateikiami Apygardos Teismui (801 str. — Teismo Rūmams). Pateikiant prašymą panaikinti Apygardos Teismo (Teismo Rūmų) sprendimą, prisilaikoma 164, 164^2, 165—167 ir 170 str. str. (746, 755, 757—760, 762 ir 764) taisyklių

del apeliacinių skundų padavimo; prašymas panaikinti dalinį sprendimą siunčiamas Senatui tiktai kartu su prašymu panaikinti galutinę sprendimo dalį, o jei šis prašymas nepateiktas, tai išėjus laikui, paskirtam šiam prašymui pateikti. Drauge su kasacijos skundu Senatui siunčiamas apskųstojo sprendimo nuorašas, kuris pasilieka Senato byloje. Šie prašymai *pirmininko* įsakymu, paskelbiamu prašytojui, paliekami be eigos 164[3], 190, 269 (3 p.), 756 (1 ir 3 p. p.) ir 800 str. str. sužymėtais atvejais".

11) Kad šalis nevilkintų bylos, pateikdama pavėluotai I ir II instancijose tokius naujus įrodymus, kuriuos ji galėjo pateikti Teismui ir anksčiau, Teismas gali, *ir neprašant antrajai šaliai* (331[1] str.), uždėti kaltai bylos vilkinimu šaliai baudos nuo 10 ligi 90 latų ir net 3% nuo ieškinio sumos, jei ši yra didesnė kaip 3000 latų. Pirmininkaujantis turi paaiškinti šalims įrodymų pateikimo nelaiku pasekmes. Sąryšy su tuo, atitinkamai pakeistas 331[1] str. tekstas, iš kurio tarp kita ko išmesti žodžiai: „priešingosios šalies prašomas".

12) Ligšiol 135[1] ir 706[1] str. str. galėjo būt taikomi tik ieškiniams del pajamų bei nuostolių, o dabar Teismas gali tuos straipsnius taikyti ir visiems piniginiams ieškiniams (palyg. vokiečių Z. P. O. 287 str.). Todel 135[1] ir 706[1] str. str. žodžiai „jei ieškinyje del pajamų bei nuostolių" yra pakeisti žodžiais: „jei ieškinyje del piniginio reikalavimo"...

13) Teismas dabar ir pats gali pareikalauti iš atitinkamų įstaigų reikalingų dokumentų bei žinių, o todel Civil. Proc. Įst. 76 ir 452 str. šitaip yra suredaguoti: „Kai bylininkas bylai išaiškinti remiasi dokumentais bei žiniomis, esančiomis kitoj įstaigoje arba pas valdininką, tai Teismas pareikalauja tų dokumentų, žinių arba originalinių aktų iš atitinkamų įstaigų ar valdininkų, arba išduoda bylininkui liudijimą, jog dokumentas, žinios arba aktai tikrai yra reikalingi ir kuriam būtent terminui". Antros 76 str. dalies tekstas paliktas senas.

Bylos išsprendimui pagreitinti, Teismas, siųsdamas bylą į kito teismo apygardą įrodymams patikrinti, gali dabar *betarpiškai* siųsti ją tam teismui (Taikos Teisėjui), kuriam pavedama patikrinimo veiksmus atlikti; todel 505 str. dabar skamba šitaip: „Prireikus patikrinti įrodymus per kitą Teismą, nutarimo nuo-

rašas siunčiamas betarpiškai tam Teismui, kuriam pavedama patikrinti“ .

14) 146 (202) straipsniu Taikos Teisėjas ligi 1930 metų galėjo už akių atiteisti ieškovui tik jo įrodytus reikalavimus. 1930 metų novele, Taikos Teisėjas, nestojus atsakovui, *jei tik raginimas buvo įteiktas jam pačiam,* gali už akių atiteisti ieškovui visus tuos reikalavimus, kurie pateisinti jo pateiktomis faktiškomis aplinkybėmis, *jų ir netikrindamas.* Atitinkamai tam ir pakeistas 146 straipsnis. Be to, 81 str. gavo šią pastabą: „Darant už akių sprendimą, laikomasi 146 str. taisyklės“. Mes čia matome perėjimą iš teisminio patikrinimo principo į tylaus prisipažinimo principą. Tatai padaryta, norint sutrumpinti Taikos Teisėjų darbą. Tačiau bendruose teisimuose Latvija paliko senąjį teisminio patikrinimo principą ir 722 str. nepakeitė.

Kadangi raginimo įteikimas *pačiam* atsakovui dabar susietas su rimtomis jo atžvilgiu pasekmėmis (146, 368^1, 719 ir kiti str.), tai teko pakeisti straipsnius, liečiančius raginimų įteikimą; 63 str. nustato: „Raginimas įteikiamas pačiam šaukiamajam asmeniui, ir įteikėjas apie tai pažymi antrame raginimo egzemplioriuje“. Pirma dalis 64 str. skamba: „Jeigu šaukiamojo nėra namie, tai raginimas, išskyrus 82^1 ir 145^1 str. sužymėtus atvejus, paliekamas pas jo namiškius, arba pas jo ūkio vedėją....“

Antra 282 str. dalis taip yra suredaguota: „... jeigu Teismo Antstolis arba Teismo Pasiuntinys neranda jo namie, tai, išskyrus 368^1, 719 ir 1805 str. priedėlio 7 str. sužymėtus atvejus, atiduoda raginimą...“.

15) Civ. Proc. Įst. 891 str. yra griežtas, kategoriškas, neleidžia ištaisyti klaidų jau paskelbtoje rezoliucijoje ar sprendime. Tas griežtumas dabar yra sušvelnintas: Teismas gali, tiek savo iniciatyva, tiek šalims prašant, ištaisyti aiškias klaidas, prieštaravimus ar praleidimus — (891^1, 891^2 str.) (palyg. Vokiečių Z. P. O. 320 str. ir Austrijos Z. P. O. 420 str.); ištaisyti galima net ir vykdomąjį raštą, pašaukus šalis į posėdį (931^1 str.).

Iššiūrėjimas sprendimų ištaisymo prašymų nesustabdo skundžiamojo laiko ėjimą. Tačiau Teismas, leidęs ištaisyti

sprendimą, pratęsia skundžiamąjį laiką, priešingajai šaliai prašant (891[3] str.).

Todel 139[1] ir 891 straipsniuose po pirmo sakinio įrašyta: „išskyrus 891[1], 891[2] ir 931 str. str. sužymėtus atvejus". Be to, įvesti šie nauji straipsniai:

891[1]. „Aiškias klaidas rezoliucijoje Teismas gali ištaisyti tiek savo iniciatyva, tiek šalių prašymu, bet tik prieš surašant sprendimo motyvus (714 str.); Teismas turi šaukti šalis į posėdį, skirtą klaidai ištaisyti".

891[2]. Aiškiai matomas klaidas sprendime, o taip pat praleidimus, prieštaravimus arba neaiškumus Teismas gali ištaisyti, tik prašant vienai ar antrai šaliai, ir toks prašymas leidžiamas paduoti per 7 dienas nuo surašymo motyvuoto sprendimo. Toks prašymas nepriimamas, o paduotasis nesvarstomas, kai pažymėtu 7 dienų laiku viena iš šalių jau bus padavusi apeliacijos ar kasacijos skundą prieš tą sprendimą".

891[3]. Sprendimo ištaisymo prašymas (891[2] str.) nesustabdo sprendimo skundžiamojo laiko ėjimo".

„Ištaisęs sprendimą, Teismas, suinteresuotam asmeniui prašant, pratęsia skundžiamąjį laiką, jei tik skundas dar nėra paduotas".

931[1] str. „Aiškiai matomos klaidos, taip pat praleidimai, prieštaravimai arba neaiškumai vykdomajame rašte, šaliai paprašius, Teismo Pirmininko, išdavusio vykdomąjį raštą gali būt ištaisyti prieš pradėjus vykdyti. Jei Teismo Pirmininkas rastų kliūčių vykdomajam raštui ištaisyti arba, jei raštas būtų jau pradėtas vykdyti, tai ištaisyti jį gali Teismas atskiroja tvarka, ir tada turi būti pašauktos šalys į posėdį klaidai ištaisyti".

16) Latvija, sekdama Vokiečių Z. P. O. 571 str., 1930 metų novele suteikė Teismui teisę per 2 savaites pakeisti savo paties nutarimus, kurie buvo apskųsti, jei randa skundą pagrįstą. Tam tikslui civiliniame procese įvesti 2 nauji straipsniai (168[1] ir 790[1] str.).

17) Atskirų, apeliacinių bei kasacinių skundų eigai pagreitinti, vietoj kolegialinės teismo sudėties dabar tą eigą duoda tik pirmininkaujantis. Todel dabar tų skundų eigai duoti byla neįnešama į posėdį, ir 755, 756, o taip pat 801 str. žodžiai „Teismo nutarimu" pakeisti žodžiais „Pirmininko įsakymu".

Be to, tuo pat tikslu 742 ir 780 str. str. papildyti šiomis pastabomis:

742 str. pastaba: „Pirmajai instancijai leidus neįsiteisėjusį sprendimą vykdyti, galima tuo skųstis stačiai Teismo Rūmams atskiru skundu skyrium nuo apeliacijos, o antrosios instancijos Teismas gali skundą spręsti, ir nelaukdamas priešingosios šalies paaiškinimo raštu".

780 str. pastaba: „Atskiras skundas del Teismo atsisakymo atnaujinti apeliacinį terminą gali būti paduotas stačiai Teismo Rūmams, o antrosios instancijos Teismas gali skundą spręsti, ir nelaukdamas priešingosios šalies paaiškinimo raštu".

Del 742 str. pastabos, leidžiančios paduoti skundus skyrium nuo apeliacijos, yra atitinkamai papildytas 783 str.

18) Pagal Civ. Proc. Įst. 761 str. paaiškinimas del apeliacijos skundo galima buvo paduoti ligi posėdžio dienos, o apeliatorius, nesusipažinęs su paaiškinimu, galėjo prašyti bylą atidėti. Kad to nebūtų, dabartinis 761 str. tekstas pakeistas ta prasme, kad paaiškinimus del apeliacijos skundų galima paduoti ir išėjus 760 straipsnyje pažymėtam laikui, bet ne vėliau, kaip dviem savaitėm prieš posėdį.

19) Pagal Rusų Civ. Proc. Įstatymą dažnai nebuvo galima paveikti skolininką bei priversti jį sprendimą įvykdyti, ypač, kai sprendimo vykdymas buvo asmeninio pobūdžio, t. y., susietas su skolininko asmeniu (Personalexekution). 1930 metų novelė, sekdama šiuo atžvilgiu Vokiečių Z. P. O. (880, 887, 888, 892 str. str.), verčia skolininką įvykdyti tokį sprendimą, kur jo veiksmai negali būti pakeisti kito asmens veiksmais, grasindama bauda ligi 300 latų. Šita bauda gali būti kartotinai uždėta ligi 2000 latų, skolininkui neišsigalint gali būt pakeista areštu ligi 6 mėnesių. Bauda gali būti uždėta ir tada, kai skolininkas, nepaisydamas sprendimo, neleidžia, kad ir per kitą asmenį, atlikti tam tikrų veiksmų arba nesiliauja daryti uždraustų veiksmų (934 str.). Be to, kreditorius turi teisę prašyti apsaugoti atlyginimą nuostolių, kurie galėtų jam kilti, skolininkui neįvykdžius uždėtų jam pareigų (934[1] str.). Jei vykdymo veiksmai, uždėti Teismo sprendimu skolininkui, *nesusieti su jo asmeniu,* tai skolininkui tų veiksmų laisva valia neatlikus paskirtu laiku, Teismas kreditoriaus prašymu, leidžia jam atlikti veiksmus skolininko sąskaiton, o skolininką įparei-

goja įmokėti iš anksto visą, reikalingą tiems veiksmams atlikti, sumą; sumos dydį Teismas nustato atskira tvarka, šaukdamas šalis ir, reikalui esant, atsiklausdamas žinovų. Tai sumai išreikalauti iš skolininko išduodamas tučtuojau vykdomasis raštas. Jei pasirodytų, kad tikrosios išlaidos buvo didesnės už Teismo nustatytą sumą, tai kreditorius nenustoja teisės prašyti Teismą *atskira tvarka* išieškoti skirtumą (934 str.). Šie nuostatai taikomi ir tada, kai skolininkas kliudo atlikti tam tikrus veiksmus, pakeisdamas vykdymo objektą ir tuo sukeldamas reikalingumą grąžinti pirmesnę objekto padėtį (934[3] str.).

Šie nuostatai yra įvesti Civ. Proc. Įstatyme ir sudaro 934, 934[1], 934[2] ir 934[3] str. str. turinį.

20) Naujas 1211[2] str: „Jei atiteistas iš skolininko kilnojamasis turtas pas jį nerastas, tai paimamas iš skolininko parašas, jog to daikto jis neturįs, niekam jo neperleidęs ir nežinąs, kur jis yra. Už neteisingas žinias jam gresia Baudž. St. 606 str. numatyta bausmė".

Be to, dar 1920 metais Civ. Proc. Įstatyme įvestas naujas 1211[1] str: „Atimdamas iš skolininko kilnojamąjį turtą, Teismo Antstolis turi teisę padaryti skolininko asmens kratą".

21) Kad galima būtų gauti vykdomąjį raštą ir iš II-osios instancijos (pirmiau Latvijoje tatai nebuvo galima), 926 straipsnis pakeistas (perredaguotas) ta prasme, kad norint gauti vykdomąjį raštą, reikia kreiptis žodžiu arba raštu į pirmos ar antros instancijos teismą, destis kur yra pirmosios instancijos byla. Prašymą sprendžia Pirmininkas, kuris, kilus abejojimui, pateikia jį Teismui patikrinti. Kai vykdomąjį raštą išduoda Teismo Rūmai, tai, grąžinant bylą, pranešama apie tai Apygardos Teismui.

22) Priešingai buvusiai tvarkai, kuria Teismo Pirmininkas skirdavo tam tikrą Teismo Antstolį vykdyti, dabar Teismo Antstoliai yra paskirti tam tikrai teritorijai apygardoje (937 str.), ir reikalautojas gali tiek betarpiškai kreiptis į vykdymo vietos Teismo Antstolį, tiek prašyti Teismo Pirmininką arba Taikos Teisėją, kad persiųstų vykdomąjį raštą atitinkamam Teismo Antstoliui vykdyti (938 str.). Teismo Antstolis turi per tris dienas pranešti reikalautojui apie visus pastebėtus šio prašymo formalinius trūkumus, del kurių jis (Antstolis) negalįs

duoti reikalavimui eigos bei pradėti vykdyti (939, 940 str. str.). Prašymą, pateiktą neatitinkamam Antstoliui, šis pats persiunčia atitinkamam Antstoliui, pranešdamas apie tai reikalautojui (938[1] str.). Sąryšy su visu tuo, 938—940 str. str. tekstai atitinkamai perredaguoti.

Vienkart 937 str. papildytas dar šiuo dėsniu: „Jeigu vykdymo veiksmai atliktini mieste, suskirstytame keliomis nuovadomis, arba kai veiksmai turi būti nepertraukiamai tęsiami kitoj nuovadoj, tai sprendimą vykdo tas pats Teismo Antstolis, kuris jį pradėjo vykdyti savo nuovadoje, kad ir reikėtų vykdymo veiksmus atlikti keliose nuovadose".

Be to, panaikinti 1139 ir 1140 str. str., o 1141 str. žodžiai „paskirtasis turtui parduoti" ir 1146 str. žodžiai „kuriam pavestos tos varžytynės vykdyti" pakeisti žodžiais: „kurio nuovadoje parduodamas nekilnojamasis turtas yra; 1403 str. žodžiai „vienam iš vietos Apygardos Teismo Anstolių" pakeisti žodžiais „atitinkamam Teismo Antstoliui".

23) Kad vykdymas būtų greitas ir kad skolininkas negalėtų turto paslėpti arba kita ką pikta padaryti, tai nauja 969 str. redakcija vykdymas pradedamas *vienkart* su įteikimu skolininkui vykdomojo raginimo, nes prezumuojama, kad skolininkas, bylą išsprendus, turi būti kiekvienu laiku prisirengęs sprendimą įvykdyti; tiktai ten, kur įstatymais (161[10] str.) arba Teismo sprendimu yra nustatytas tam tikras terminas sprendimui įvykdyti, šio termino reikia laikytis. Atitinkamai tam pakeisti 943 str. 3 p., 968 ir 969 str. Pagaliau, 970 ir 971 str. str. panaikinti. Vykdymo pagreitinimo tikslu 1000 str. papildytas dar šiuo dėsniu: „Jei areštuojant turtą negalima jo įkainoti, tai turto aprašymas nesustabdomas, bet areštuoti reikia tiek, kad to turto, Antstolio nuomone, pakaktų reikalavimui patenkinti".

24) Tuo pat pagreitinimo tikslu, skundai del neteisėtų Teismo Antstolio veiksmų pateikiami tiek betarpiškai Teismui, tiek Teismo Antstoliui, kuris per 3 dienas turi juos nusiųsti Teismui kartu su žurnalo išrašu (962[1] str.).

Be to, 953 str. po žodžių „procentus ir kitas išlaidas" įrašyta, kad ir nebūtų skolininko neišsigalėjimas nustatytąja tvarka pripažintas".

25) Buvusia tvarka, varžytynėms neįvykus, kreditorius turėjo teisę pareikšti norą pasilikti parduotiną turtą įkainojimo

suma arba suma, nuo kurios prasidėjo varžytynės. Dabar šiam pareiškimui nustatytas terminas 7 dienų (parduodant kilnojamąjį turtą) ir 14 dienų (parduodant nekilnojamąjį turtą). Sąryšy su tuo, atitinkamai pakeisti 1063, 1065 str. str. Taip pat panaikinti veikusieji vien Latgalijoje 1171 ir 1175 str.; juos atstoja kiek pakeisti 1880 ir 1881 str. str., 1880 str. po žodžiu „nuo kurios prasidėjo varžytynės" įrašyta „pranešdami apie tai Teismo Antstoliui per dvi savaites nuo tos dienos, kurią varžytynės pripažintos neįvykusiomis". 1881 str. tekstas yra kiek pakeistas: „Jeigu ir antros varžytynės neįvyksta, o kreditoriai per 2 savaites nuo dienos, kurią varžytynės pripažintos neįvykusiomis, nepareikš noro pasilikti tą turtą, tai byla nutraukiama"...

26) Kadangi 161[10] str., Teismo Antstolis, vykdydamas sprendimą, padarytą priverstine vykdymo tvarka, negali jį tučtuojau vykdyti, o turi skirti atsakovui geruoju atsilyginti 3 dienas, per kurias labai dažnai atsakovas paslėpdavo savo turtą, tai teismas rado visiškai tikslinga leisti apsaugoti ir šiuos reikalavimus, ir tuo tikslu 161[1] str. papildytas šia pastaba: „tiek 161[1] str., tiek 1807[2] str. numatytose bylose leidžiama apsaugoti ieškinius bendra tvarka". Reikia pasakyti, kad šio dėsnio tikslingumas yra abejotinas, nes visų pirma 971 str. įgalindavo Teismo Antstolį imtis tučtuojau priemonių turtui apsaugoti, visai nesiskaitant su 3 dienų terminu, o antra vertus, nauja taisykle lyg legalizuojamas dėsnis, kad sprendimas, daromas priverstine vykdymo tvarka, lyg neturįs būti greit padarytas, jei jis gali būti apsaugotas.

27) 967[1] ir paskesnių straipsnių taisyklės, liečiančios čia nėsančio atsakovo interesų gynėjo skyrimą, pasirodė nepakankamos, kai reikia tokiam atsakovui įteikti už akių padaryto sprendimo nuorašą. Todel 1930 m. novelė papildė 728 str. šia pastaba: „Jei negalima įteikti atsakovui išrašą iš už akių padaryto sprendimo, tai ieškovas turi teisę prašyti Teismą, sprendžiantį bylą, kad paskirtų atsakovo interesų gynėją iš 967[3] str. sužymėtų asmenų bylai toliau vesti.

Gynėjas pavaduoja atsakovą per visą bylos eigą, ligi pats atsakovas stos byloje. Gynėjas turi pavartoti visas priemones atsakovui surasti. Gynėjas neturi teisės baigti bylą susitaikinimu ar prisipažinimu. Gynėjas veda bylą su 880, 887 ir 888 str. str. numatytomis teisėmis. Gynėjas atlyginamas 967[12] ir

967^{13} str. str. nustatyta tvarka. Gynėjas taip pat turi teisę išreikalauti atiteistus atsakovui pinigus ir, atlyginęs visas 887, 888, 967^{12} ir 967^{13} str. numatytas išlaidas, liekaną įneša į to Teismo depozitą, kuris yra išdavęs vykdomąjį raštą".

Vienkart 155 str. papildytas pirmuoju sakiniu ir nusakyta, jog tokiu atveju reikia laikytis 728 str. pastaboje nustatytos tvarkos.

28) Grynai fiskaliniais sumetimais yra papildytas 888 str. šia pastaba: „Išrašai iš sprendimų bei nutarimų, kuriais atiteista nurodytos šiame (888) straipsnyje piniginės sumos, Teismo siunčiami Mokesčių Departamentui, kurs jau pats įsako tas sumas išreikalauti".

29) Kadangi Latvijoje įvesta metrinė sistema, tai visuose straipsniuose *varstai* pakeisti kilometrais.

Veikiančio Latgalijoje X t. I d. 1241 str. šešių mėnesių terminas pakeistas trijų mėnesių terminu.

Be nurodytų novelių, Latvijos Seimas 1931 m. liepos mėn. 3 dieną priėmė dar daug smulkesnių pakeitimų. Svarbiausieji jų yra:

Įvedus administracinį teismą, Civ. Proc. Įst. 1 str. pastaba dabar šitaip suredaguota: „Reikalavimai, kuriuos įstatymai laiko neginčijamais, yra valdžios įstaigų arba administracinio teismo, o ne teismo įstaigų, kompetencijoje".

Iš visų Įstatymo straipsnių išmestas žodis „pravardė" (prozvisče). Kadangi dabar studentų ir universiteto klausytojų tarpe yra daug valdininkų, vedančių atitinkamų valdžios įstaigų bylas, o taip pat privatinių advokatų, tai 246 str. ir 45 str. 6 p. panaikinti. Dar 1923 metais buvo panaikinti 45 str. 2, 3—8 p.p. ir 246 str. 3, 4 ir 9 p. p., o taip pat atitinkamai pakeisti 45 str. 9 ir 10 p. p. ir 246 str. 10 ir 11 p.p. 212 str. pakeistas 1810-ju str., veikiančiu dabar ir Latgalijoje. Iš 200^{7} str. išbraukta: „skųsti šios rūšies nutarimus neleidžiama".

Antras 200^{7} str. ir 880^{1} str. abzacas dabar šitaip skamba: „Atleidžiami nuo teismo mokesčio, be tam tikro Teismo nutarimo visi asmens, kurie kelia ieškinį: 1) del nesumokėto atlyginimo už darbą; 2) pasiremdami darbininkų apdraudimo nuo nelaimingų atsitikimų bei profesionalinių ligų įstatymu, ir 3) ligonių kasų nuostatais". Trečio 200^{7} str. abzaco tekstas paliktas senas.

Be to, 200[7] str. papildytas pastaba, aiškiai prieštaraujančia Civ. Proc. Įst. 868 str. principui: „Jei ieškinys antrojo abzaco antru punktu iškeltas apdraudimo draugijos, tai ši pati sumoka teismo išlaidas, vistiek ar sprendimas išėjo jos naudai arba jos nenaudai."

Kadangi įstatymais (Įstatymų Rinkin. 1919 m. Nr. 10) Teismas, reikalui esant, gali leisti naudotis rusų bei vokiečių kalbomis, tai 261 str. visiškai išmestas.

Kadangi Latvijoje veikia ipotekos sistema, kuri praktiškai jau įvesta ir Latgalijoje, tai ieškinių apsaugojimo srityje draudimo uždėjimas nekilnojamajam turtui pakeistas „pažymėjimu tvirtiniame rejestre (kriepostnoj rejestr")". 606, 616—623 str. str., kurie numato uždėjimą draudimo nekilnojamajam turtui, visai išmesti. 609 str. tekstas atitinkamai pakeistas bei papildytas. Apsaugoti ieškinį dabar galima tiek kiekvienoj bylos stadijoje, tiek ir prieš iškeliant patį ieškinį. Sąryšy su tuo, 590 str. išmestas, o visoj Latvijoje, neišskiriant ir Latgalijos, veikia 1823—1831, 1833 ir 1834 str. str. 1832 str., kaip nereikalingas, išmestas.

Pažymėjimo tvirtiniame rejestre pasekmės nurodytos Notarijato Įst. 317 str.

Kai del patraukimo trečiojo asmens į bylą, tai Latgalijoje dabar veikia 1836—1839 str. str. apie vadinamąją „Nominatio auctoris".

Iš 814[1] str. išmestas 3-čias punktas, taip pat išmesta 1400 str. pastaba bei priedėlis, kadangi Latvijoj nurodytų tuose straipsniuose bylų nėra.

847 str. išmestas, nes viskas yra numatyta žyminio Mokesčio Įstatyme.

Kai del liudytojų, ekspertų, vertėjų atlyginimo, tai 860 str. pakeistas ta prasme, kad atlyginimas numatomas ne tik žinovams, bet ir liudytojams bei vertėjams, o numatytą 860 str. instrukciją išleidžia Teisingumo Ministeris; vienkart išmesti 861—863[1] str. (863—863[1] str. išmesti del bažnytinės priesaikos panaikinimo), o 864 str. šitaip suredaguotas: „Bylininkas, kuriam prašant įrodymai tikrinami, turi iš aukšto įmokėti pinigus teisėjų kelionės išlaidoms, liudytojams, žinovams bei vertėjams atlyginti, o taip pat įmokėti Teismo paskirtą avansą atlyginti liudytojams už sugaištą laiką ir žinovams už duotąją nuomonę. Jei įrodymų

tikrinimas paskirtas paties Teismo nuožiūra arba abiem šalim reikalaujant, tai tuos pinigus turi sumokėti abi šalys lygiai. Jei pinigai neįmokėti Teismo paskirtu laiku, tai tikrinimas nedaromas, išskyrus tą atvejį, kai pavėlavimas įmokėti pinigus neužvilkino bylos išsprendimo".

Kadangi pinigus už publikacijas šalys įmoka „Vyriausybės Žinių" kontoroje, tai 857 str. dabar skamba šitaip: „Negalėdamas nurodyti gyvenamosios atsakovo vietos, ieškovas pateikia Teismui kvitą apie sumokėjimą pinigų už publikacijų išspausdinimą".

Pastaba: „Už išspausdinimą Vyr. Žiniose reikalingos publikacijos visose teismo bylose mokestis nustatomas pagal tikrąsias išlaidas".

Sąryšy su šiuo nauju 857 str. tekstu, 876 str. visai išmestas.

Kai del aprašyto kilnojamojo turto varžytynių vietos, tai nustatyta bendra taisyklė, kuria turtas parduodamas saugojimo vietoje, tačiau skolininkas, o prie antrų varžytynių ir kreditorius, turi teisę reikalauti pergabenti parduodamuosis daiktus į daugiau apgyventą vietą, sumokėdami visas pergabenimo išlaidas. Atitinkamai tam ir liko pakeistas 1023 str. Del šio straipsnio naujo teksto 1024 straipsnis visai išmestas.

1067 str. yra perredaguotas šitaip: „1062 str. 3 p., numatytu atveju rankpinigiai eina į bendrą gautąją už turtą sumą".

1074 str. sujungtas su 1844 str., kuris veikia ir Latgalijoje.

Panaikinus draudimų uždėjimo sistemą Latgalijoje, 1096 str. pakeistas 1847 ir 1848 str. Vienkart 1098—1101 str. pakeisti 1852—1854 straipsniais, o 1103 ir 1104 str. str. sujungti su 1855 ir 1856 str. str.

Kadangi Latvijoje daug buvusių Rusijos įstaigų nėra, tai 1113 str. pakeistas šitaip: „Žinių apie nesumokėtų Valstybės bei savivaldybių mokesčius, o taip pat ir apie įstatyminį įkainojimą, Teismo Antstolis reikalauja iš atitinkamų Valstybės bei savivaldybės įstaigų. Šių žinių nesuteikimas nestabdo aprašymo."

Įvedus faktiškai Latgalijoje ipotekos sistemą, kuria nekilnojamasis turtas gali būti parduodamas tik kaip ipotekuotas vienetas, 1114 — 1116 straipsniai pakeisti 1858-ju str., veikiančiu jau ir Latgalijoje. Taip pat 1137 str. pakeistas 1867 straipsniu; 1242 str. — 1868 straipsniu, o 1145 str. išmestas, 1147 str. sujungtas su 1869 str., bet 1147 str. 4, 5 ir 7 p.p. visai

išmesti; 1151 str. pakeistas 1870 straipsniu; 1153 ir 1155 str. išmesti.

1144 str. numatytas turto įkainojimas „šimtas rublių“ pakeltas „ligi 500 latų“.

Kiek pakeistas yra 1156[2] str.

1156[3] str. 1 p. papildytas žodžiais „ir savivaldybių“.

Iš straipsnių, numatančių nekilnojamojo turto varžytynių pasekmes, išmesti 1161, 1162, 1165, 1167, 1168 ir 1170 straipsniai; jie pakeisti analoginiais 1874, 1875—1879 straipsniais.

Turint galvoje, kad nekilnojamasis turtas negali būti iš varžytynių parduotas žemiau kaip privilegijuotų reikalavimų suma, — 1180 str. dabar papildytas šio turinio 5-tuoju punktu: „kai nekilnojamasis turtas parduotas pigiau kaip suma reikalavimų, kuriems suteikta privilegija arba pirmenybė prieš kitus nukreiptus į tą turtą reikalavimus“. O kadangi Latgalijoje dabar įvestas materialinės teisės 812 str., kuriuo nekilnojamojo turto savininku laikomas tas, kuris pažymėtas tokiu tvirtinėse knygose, tai 1180 str. 1 p. ir 1181 str. išmesti.

1182 str. sujungtas su 1885 straipsniu, kitaip tariant, 1182 str. papildytas 1885 str. žodžiais: „ ... bet ne pigiau kaip suma privilegijuotų reikalavimų“.

Sąryšy su tuo, kad įstatymais (Įst. Rink. 1928 m. Nr. 129) nekilnojamajam turtui perleisti reikalingas Teisingumo Ministerijos leidimas, — 1869 str., sujungtas su 1147 str. ir veikiantis taip pat Latgalijoje, papildytas atitinkamo turinio 5-tuoju punktu.

Skolininko pinigų suskirstymo tarp atskirų kreditorių klausimas, po daugelio ginčų del įkaito teisių ar darbininkų algų pirmumo, išspręstas šiuo būdu: gautos iš *kilnojamojo turto* pardavimo sumos suskirstomos 1215 straipsniu, kuris liko perredaguotas: visų pirma išmokamos vykdymo išlaidos; visi kiti reikalavimai patenkinami šia tvarka: 1) reikalavimai iš įkaito teisių parduotajam kilnojamajam turtui, išplaukiančių iš sutarties arba iš prekybos papročių (pvzd., ekspeditorių ir pergabentojų reikalavimai atžvilgiu įtikėtų jiems prekių, reikalavimai asmenų, išgelbėjusių laisvą arba krovinį ar apsaugojusių išgelbėtą kitų asmenų turtą, atžvilgiu to apsaugoto ar išgelbėto turto) ir komisionierių reikalavimai, numatyti Prekybos Įst. 54[22] str.;

2) reikalavimai, kuriems apsaugoti kreditorius pasinaudojo įstatymine sulaikymo teise (jus retentionis):

a) reikalavimai atlyginti būtinąsias bei naudingąsias išlaidas, kurias yra padaręs tam sulaikytam daiktui asmuo, sulaikęs daiktą; šia pirmumo teise nesinaudoja reikalavimai, paremti Civ. Įst. Rink. 3761, 3764 ir 4432 str. str.

b) Civ. Įst. Rink. 1403 ir 1404 str. str. numatyti reikalavimai, kiek jie liečia nesumokėtą terminu nuomą;

3) alga, nesumokėta darbininkams už paskutinius ligi ieškinio iškėlimo metus, jei reikalavimas nėra didesnis kaip 500 latų;

4) nesumokėti už vienerius metus įnašai, numatyti ligonių kasų įstatymo bei darbininkų apdraudimo nuo nelaimingų atsitikimų ir profesionalinių ligų įstatymo;

5) Latvijos Banko reikalavimai, paremti Banko Įstatų 10 str.;

6) reikalavimai asmenų, kurie yra skolininko globojami ar rūpinami, skolininko nepilnamečių vaikų reikalavimai, o tose vietose, kur nėra turto bendrumo sistemos, — ir žmonos reikalavimai, jei tik visi šie reikalavimai išeina iš skolininko valdymo jųjų turto; pažymėti čia reikalavimai patenkinami proporcionaliai, kai gautosios sumos nepakanka visai patenkinti;

7) visi kiti reikalavimai, kuriems įstatymų suteiktas atlyginimo pirmumas.

Likusieji po to pinigai eina kitiems reikalavimams proporcionaliai patenkinti arba apsaugoti.

Greta 1215 str. perredaguotas ir 1890 str., numatantis gautų iš parduoto *nekilnojamojo turto* pinigų suskirstymo tvarką. Šis straipsnis dabar veikia visoj Latvijoje, neišskiriant ir Latgalijos. Šiuo straipsniu, visų pirma išmokamos vykdymo išlaidos, o kiti reikalavimai patenkinami šia tvarka:

1) nesumokėta tarnautojams, dirbusiems tame nekilnojamajame turte, alga už paskutinius ligi ieškinio iškėlimo*) metus; atitinkamos sumos išmokamos jiems tuoj, kai Teismo nutarimas, kuriuo varžytynės patvirtinamos, bus įsiteisėjęs; atskirų tarnautojų skundai nesustabdo išmokėjimo algos visiems kitiems tarnautojams;

*) Posakis „ligi ieškinio iškėlimo“ vietoj „ligi varžytynių dienos“ yra neaiškus ir gali sukelti ginčų.

2) nustatyti valstybės bei savivaldybės žemės mokesčiai ir prievolės, mokestis nuo vertės prieauglio, o taip pat žemės prievolės privatinių asmenų naudai, jei tik nuo to momento, kada pažymėta tvirtinėse knygose apie reikalavimo nukreipimą į turtą (1847 str.) ligi varžytynių dienos bus suėjęs mokėjimo terminas;

3) nesumokėti mokesčiai bei prievolės už paskutinius 3 metus;

4) administracinių įstaigų padarytos išlaidos parduotojo iš varžytynių turto atžvilgiu tautos sveikatai arba visuomenės nepavojumi apsaugoti (1900 m. Statybos Įst. 209—211 str. str.);

5) nesumokėti už vienerius metus įnašai, numatyti ligonių kasų įstatymo bei darbininkų ir tarnautojų apdraudimo nuo nelaimingų atsitikimų ir profesionalinių ligų įstatymo, jei tik darbininkas ar tarnautojas dirbo parduotajame turte;

6) reikalavimai, paremti vieša ipoteka pagal pirmumą arba reikalavimai apsaugoti parduotojo turto įkaitu pagal tų įkaito teisių pirmumą;

7) Latvijos Banko reikalavimai (Latvijos Banko įstatų 10 str.);

8) pretenzijos asmenų, kurie yra skolininko globojami arba rūpinami, skolininko nepilnamečių vaikų pretenzijos, o tose vietose, kur nėra turto bendrumo, — žmonos pretenzijos, jei tik šios pretenzijos išeina iš skolininko valdymo jųjų turto; pažymėtos čia pretenzijos patenkinamos proporcionaliai, kai gautosios sumos nepakanka visai patenkinti;

9) visos kitos pretenzijos, kurioms įstatymai suteikė atlyginimo pirmumą.

Likusieji po to pinigai eina kitoms pretenzijoms proporcionaliai patenkinti arba apsaugoti.

Vienkart išspręstas pinigų paskirstymo klausimas *konkurse* (1899 str. priedėlio 22 str. ir 36 str.).

1217 str. pakeistas ta prasme, kad Apygardos Teismas arba Taikos Teisėjas siunčia išrašus iš apskaitymo visiems dalyvaujantiems byloj asmenims, kurių adresai pažymėti byloje, prisilaikydamas 67², 309, 310 ir 311 str., ir skiria jiems 7 dienų terminą, skaitant nuo išrašo gavimo dienos, prieštaravimams pateikti. Del to 1217 str. pakeitimo 1891 straipsnis išmestas.

1422 str., kuriuo įpėdiniai turi teisę prašyti vietos Taikos Teisėją padalyti palikimą, panaikintas, o jo vietoj veikia 2024 str., įvestas ir Latgalijoje; jame prie žodžių „Taikos Teisėjui" pridėta „vietos".

1460[46] str. paskutinė dalis papildyta 1460[47] žodžiais „Vyriausybės Žiniose". Be to, publikacija gali būti daroma.....", o 1460[47] str. visai išmestas.

1821 str., kuris reikalauja pakviesti vertėją, kai žinovai ekspertai nemoka valstybinės kalbos, išmestas, nes pripažinta, jog šį klausimą visiškai išsprendžia 525 str.

Panaikinus Latvijoje Taikos Teisėjų Suvažiavimus ir pakeitus juos Apygardos Teismais, išmesti 1865 ir 1866 straipsniai.

Kadangi dabar prokurorai civilinėse bylose jau nebedalyvauja, tai 1943 ir kiti straipsniai, kuriuose minimas prokuroras, išmesti.

Išmestas taip pat 267 str. priedėlio 19 str., nes Latvijoje nėra žemiečių pašto (zemskaja počta).

1400 str. I pastabos III priedėly padaryti šie pakeitimai: išmestas 32 str. 5 p.; 32 str. 6 p. pakeistas šitaip: „privalomosios tarnybos kariai ir mobilizacijos metu"; 34 str. pakeistas šitaip: „už skolas, mažesnes kaip 2000 latų, skolininkas nesuimamas"; o 36 str. dabar skamba šitaip: „Neišsigalinčių skolininkų kalinimo laiką nustato Teismas, nuo trijų mėnesių ligi 1 metų ir 4 mėnesių". 40 str. pakeistas ta prasme, kad maistpinigių tabelę išleidžia Teisingumo Ministerija. 44 str. dabar suredaguotas šitaip: „Aukštieji karininkai suimami tiktai dalyvaujant artimiausiai vietos vyresnybei". Iš 47 str. išmesti 1 ir 4 p. p. 62 str. žodžiai „prieš vieną dieną" pakeisti žodžiais „prieš 2 savaites", o paskutinė šio straipsnio dalis skamba šitaip: „primindamas jam, kad neįmokėjus pinigų, skolininkas bus paleistas". Pagaliau, iš 64 str. išmesta paskutinė dalis, pradedant žodžiais „ir šis laikomas atleistas..."

Vienkart išmestas 1889 str. priedėlio 4 str. su pastaba, nes luomai Latvijoje panaikinti.

Kai del *konkursinio proceso,* tai Latvija pirmiau priėmė Rusijos laikinosios vyriausybės 1917 m. gegužės 15 dienos dėsnį, kuriuo neišsigalintis skolininkas negali būti suimtas, *kol Teismo nėra nustatytas neišsigalėjimo savybė.* Paskiau, 1925

m. gegužės 22 d. įstatymu (Įst. Rink. 1925 m. Nr. 99), sąryšy su kaikuriais Prekybos Proceso Įstatų pakeitimais, liečiančiais konkursą, yra priimtas dėsnis, kuriuo skolininkas gali būti suimtas ir prieš nustatant neišsigalėjimo savybę, jei tik yra davinių, įrodančių skolininko norą pasislėpti, paslėpti savo turtą arba kitu būdu pakenkti kreditorių teisėms bei interesams. Suimtieji laikomi tam tikrose patalpose ir jiems taikomos tos pačios taisyklės kaip ir suimtiems tardomiesiems. Taip pat gali būti suimti draugijų valdybų ir kitų juridinių asmenų atstovai bei nariai.

Tačiau padaugėjimas paskutiniu laiku piktos valios bankrotų paskatino įstatymų leidėją 1931 m. birželio 11 d. (1931 m. Įst. Rink. 120 Nr.) perredaguoti Prekybos Proceso Įst. 410 str. Dabar šiuo straipsniu Teismas, pripažinęs kurį asmenį neišsigalinčiu skolininku, vienkart įsako jį suimti. Nesuimami: 70 metų amžiaus asmens, nėščios moterys, pagimdžiusios moterys per 6 savaites po gimdymo, taip pat tėvai, kurių mažamečiai vaikai lieka be jokios priežiūros ir be lėšų gyventi. Teismas nesuima skolininko arba suimtąjį paleidžia, kai iš skolininko pateiktų paaiškinimų bei įrodymų matyti, jog jis bankrutavo be jokios kaltės, o vien del nelaimingų aplinkybių, taip pat kai paleisti skolininką prašo ne mažiau kaip ⅔ bendro skaičiaus kreditorių (pagal pretenzijų sumą) ir jei vienkart nėra skolininko piktos valios. Šiuo atveju Teismas gali reikalauti iš skolininko laido, kad jis neišvyks iš nuolatinės savo gyvenamosios vietos.

1931 m. birželio 30 dieną (1931 m. Įst. Rink. 128 Nr.) Seimas priėmė skubia tvarka bankrotų įspėjimo įstatymą, kuris numato administracijos steigimą didelėms prekybos bei pramonės įmonėms, patekusioms į materijalinius keblumus. Prašymą įsteigti administraciją skolininkas paduoda vietos Apygardos Teismui. Prašymas gali būti patenkintas: 1) kai biržos komiteto patvirtintas aktyvas rodo, jog kreditoriai gali būti patenkinti ne mažiau kaip 50% jų pretenzijų, 2) kai prašymą palaiko ne mažiau kaip ¾ visų kreditorių (pagal pretenzijų sumą), o jei skolų yra daugiau kaip 4 milijonai latų, tai ne mažiau kaip pusė kreditorių ir 3) kai suma visų pareišktinų konkursui pretenzijų *pramonės* įmonėse yra ne mažesnė kaip 100.000 latų, o kitose įmonėse — ne mažesnė kaip 250.000 latų.

Įstatymas liečia taip pat bankus ir kredito įstaigas. Teismui prašymą patenkinus, kreditoriai sušauktame bendrajame susirinkime išrenka vieną arba kelis administratorius, kurie *drauge* su skolininku (arba be jo, jei kreditoriai taip nutaria) veda visą įmonę, prisilaikydami bendrojo kreditorių susirinkimo ir tam tikros šio išrinktosios tarybos duotų instrukcijų bei direktyvų.

Visos sutartys bei pasižadėjimai turi būti pasirašyti skolininko ir administratoriaus, tačiau del visų sudarytų administracijos metu pasižadėjimų atsako prieš kreditorius tik skolininkas savo turtu.

Įsteigus administraciją, tuoj sustabdomas reikalavimas visų tų pretenzijų, kurios turėtų būti patenkintos, jei būtų įsteigtas konkursas*).

Procentų bei išlaidų reikalavimas — per administracijos veikimo laiką — laikomas panaikintu, jei tik paskesne taikos sutartimi nebus kitaip nustatyta; tačiau šie reikalavimai atgyja konkurso įsteigimo atveju.

Administracijos tvarka visų pirma atlyginamos: 1) administracijos išlaidos, 2) pasižadėjimai, išduoti administratoriams drauge su skolininku ir 3) skolininko bei jo šeimos išlaikymo išlaidos.

Administracija turi būti baigta per metus nuo jos įsteigimo; tačiau, kreditoriams prašant, Teismas gali nutarti pratęsti administraciją dar vieneriems metams. Antra vertus, bendrasis kreditorių susirinkimas gali reikalauti panaikinti administraciją ir terminui nesuėjus, jei tik, kreditorių nuomone, administracijos tikslas negalįs būti pasiektas arba kai vertė administruojamos turto masės sumažėjo ir tuo būdu nepakanka 50% pretenzijų patenkinti.

Prieš sueisiant pažymėtam terminui, skolininkas turi pateikti bendrajam kreditorių susirinkimui projektą taikos sutarties apie pretenzijų patenkinimo tvarką bei laiką.

Tokia taikos sutartis, priimta bendrojo kreditorių susirinkimo ir Teismo patvirtinta, yra privaloma ir nesutikusiai su ja kreditorių mažumai.

---

*) Vadinasi, sužymėtos Civ. Proc. Įst. 1899 str. priedėlio 22 str. pretenzijos yra patenkintinos ir jų išreikalavimas nesustabdomas, ir įsteigus administraciją.

Kai prašymas įsteigti administraciją yra atmestas arba kai administracija baigiasi be taikos sutarties, tai Teismas, kreditoriams arba skolininkui prašant, turi teisę nutarti steigti konkursą.

Štai bendri bruožai naujo įstatymo apie administracijas. Šis įstatymas turi tikslą įspėti *didelių įmonių* bankrutavimą ir turi iš dalies atstoti vokiečių „Vergleichsordnung".

Dabar dienotvarkėje stovi naujo konkurso įstatymo išleidimo klausimas*).

Vl. Bukovski's.

*) Vertė iš rusų kalbos J. Abramavičius.

Kaikurios pastabos Didžiosios Lietuvos piliečių užsieny ir Klaipėdos krašte padarytų civilinių vedybų klausimu*).

Šiuo ligišiol aktualiu klausimu man teko pasisakyti keliuose straipsniuose „Teisėj“[1]); viename iš paskutinių[2]) man teko šį klausimą išnagrinėti tiktai sąryšy su Vyriausiojo Tribunolo šio reikalo išaiškinimu[3]). Vadinasi, minėtame darbe mano uždavinys buvo jau iš anksto aprėžtas, būtent, *ar išeinant iš Vyriausiojo Tribunolo civilinių vedybų galios klausimui išspręsti nurodytų motyvų, galima prieiti Tribunolo padarytas šiuo reikalu išvadas,* t. y. pripažinti Didžiosios Lietuvos piliečių užsieny ir Klaipėdos krašte padarytų civilinių vedybų galią, ar ne. Išnagrinėjęs Vyriausiojo Tribunolo kalbamajam nutarime nurodytus motyvus, buvau priėjęs neigiają išvadą. Del šių motyvų tikslumo ir teko pasisakyti „Teisėj“.

Del šių mano pastabų Vyriausiojo Tribunolo aiškinimo reikalu spaudoje[4]) buvo šiokių tokių atsiliepimų, del kurių norėčiau kiek trumpai pasisakyti. Mat, civilinių vedybų klausimas ir po Vyriausiojo Tribunolo išaiškinimo pasilieka opus ir toli gražu dar ne aiškus, nes interpretacijos keliu jis išspręsti vargu ar galima[5]). Kad šitas kelias nėra tikslus, jau matyti vien iš to fakto, kad mūsų artimiausi kaimynai (Latvija, Estija, Lenkija), kuriems, kaip ir Lietuvai, teko susidurti su šiuo

---

*) Žiūr. mano darbus šeimos teisės kolizijos normų reikalu „Teisės“ Nr. Nr. 13, 14, 15, 20.

[1]) „Teisė“. Žiūr. pirmykštę pastabą.

[2]) „Teisės“ Nr. 19.

[3]) Žiūr. Vyriausiojo Tribunolo 1930-XI-13. nutarimą (tekstas paskelbtas „Teisės“ Nr. 19.

[4]) „Teisės“ Nr. 20: *Robinzonas,* Didžiosios Lietuvos piliečių užsieny sudarytų civilinių vedybų galia.

[5]) Tai pripažįsta ir R. savo straipsnio gale.

klausimu, nėjo tuo keliu. Taip pat ir iš kitų senesniųjų valstybių teisinio gyvenimo praktikos mes nežinome, kad civilinių vedybų klausimas būtų išspręstas interpretacijos keliu[6]).

Tad jei Lietuvai, tam tikroms aplinkybėms susidarius[7]), teko eiti šiuo nenormaliu keliu, tai savaime suprantama, kad teisininkai turi kritiškai žiūrėti ne vien tik į tokio kelio tam klausimui išspręsti parinkimą, bet ir į pačios tokios interpretacijos motyvus ir ne pasitenkinti trafaretiniu posakiu „Roma locuta — causa finita", kuris pritiktų, gal būt, vien tik atskiroms teismo byloms, bet ne klausimui, kurio sureguliavimas reikalauja specialinių įstatymų išleidimo[8]) ir turi didelės svarbos tarptautinės teisės gyvenime.

I. Del Didžiosios Lietuvos gyventojų Klaipėdos krašte padarytų vedybų galios.

Kadangi Vyriausiasis Tribunolas savo nutarime visų pirma dėstė tuos motyvus, del kurių jisai priėjo išvadą, kad Didžiosios Lietuvos gyventojų Klaipėdos krašte padarytos vedybos yra teisėtos, tai pradėsime nuo šių motyvų peržiūrėjimo tam nutarimui pritariančio autoriaus[9]).

Šie motyvai štai kaip skamba svarbiausioj savo daly: „Einant Klaipėdos krašto statuto 9 str., Klaipėdos krašto gyventojai visos Lietuvos teritorijoje naudojasi visomis civilinėmis teisėmis, kurios yra pripažintos kitiems Lietuvos piliečiams, ir atvirkščiai; Lietuvos piliečiai, kurie nėra Klaipėdos krašto vietos gyventojai, naudojasi Klaipėdos krašte visomis civilinėmis teisėmis, kurios yra pripažintos Klaipėdos krašto vietos gyventojams. Kadangi Klaipėdos krašto įstatymai pripažįsta civilinių vedybų teisę ir kadangi vedybų teisė yra civilinė teisė, tai, einant šio straipsnio nuostatais, Didžiosios Lie-

[6]) Gaila, kad R. nenurodė, kokia valstybė, be Lietuvos, išsprendė tarpvalstybinės ir tarpsritinės privatinės teisės kolizijas interpretacijos keliu.

[7]) Kurios, mano manymu, yra vidaus politikos pobūdžio.

[8]) Pvz., E. G., zum B. G. B. (veikiančių Klaipėdos Krašte), Šveicarijos, Prancūzijos, net Latvijos ir Estijos įstatymų tarpvalstybinių ir tarpsritinių privatinės teisės kolizijos normų.

[9]) *Robinzonas*, ten pat 70—73 p. p.

tuvos piliečiai, kad ir neturintieji Klaipėdos krašto gyventojų požymio, naudojasi Klaipėdos krašto civilinių vedybų teise, ir todel jų padarytieji Klaipėdos krašte civilinių vedybų aktai turi būti laikomi teisėtais ne tiktai Klaipėdos krašte, bet ir visoj Lietuvoj, kadangi, einant bendra Klaipėdos krašto statuto 9 str. prasme, visa tai, kas teisėtai padaryta Klaipėdos krašte, pripažįstama teisėta ir visoj Lietuvoj".

Mūsų nuomone[10]), šie motyvai tokių vedybų teisėtumo išvadai padaryti vargu yra pakankami. Tai nuomonei paremti ir buvo išanalizuotas Klaipėdos krašto 9 str. Buvo nurodyta į tai, kad „ta išvada, kurią priėjo Vyriausiasis Tribunolas, kad Klaipėdos krašto statuto 9 str., kuriame kalbama apie Didžiosios ir Mažosios Lietuvos gyventojų tarpusavio lygybę civilinių teisių atžvilgiu, turįs galvoje ir vedybų teisę, yra klaidinga. Civilinės teisės, apie kurias kalbama 9 str., matyti, yra kitokio pobūdžio, būtent — civilinės teisės siaura to žodžio prasme, t. y. turto teisės, kaip antai: teisė įsigyti ir valdyti nekilnojamąjį turtą ir tokios civilinės teisės, kuriomis naudotis ne Lietuvos piliečiams gali būti uždrausta Didžiojoj ar Mažojoj Lietuvoj. Ligšiol išleistuose Klaipėdos statuto komentaruose[11]) randame tokį pat 9 str. aiškinimą.

Robinzonas nors ir pritarė Tribunolo išvadai del kalbamų vedybų teisėtumo, bet vis delto pripažįsta, *kad nurodyti Tribunolo motyvai yra nevykę,* sakydamas, kad „kai del statuto 9 str. aiškinimo, tai ir aš esu linkęs manyti, kad čia žodžiais „droits civils" turima galvoj turto teisės, ir štai kodel: šio įstatymo prasmė yra bendrosios pilietybės pasekmė. Jeigu Didžiosios ir Mažosios Lietuvos gyventojai turi bendrą pilietybę, tai savaime aišku, kad jie turi vienodas civilines teises, būtent, tas, kurios rezervuotos piliečiams, ir kuriomis šie skiriasi nuo svetimšalių"[12]).

Taigi ir Vyriausiojo Tribunolo aiškinimo užtarėjas *nesutinka su šiais motyvais* Didžiosios Lietuvos gyventojų padarytų Klaipėdos krašte vedybų teisėtumui pripažinti. Rodos, kad jei motyvas netinkamas, tai ir jais remiantis prieita išvada

---

[10]) „Teisės" Nr. 19.

[11]) *Rogge,* Die Verfassung des Memelgebietes, 308 p., *Roužier,* Le Constitution de la Lithuanie et le statut de Memel, 266 p.

[12]) Ten pat, 72 psl.

turi būti pripažinta nevykusia. Tačiau Robinzonas užstojo Tribunolą ir ieško *kitų motyvų* tai pačiai išvadai prieiti. Anot jo, „klausimas, ar šiuo straipsniu naikinamas Lietuvos piliečių statusas personalis ir ar Lietuvos piliečių, neturinčių Klaipėdos krašto gyventojų požymių, sudarytos Klaipėdoj vedybos yra čia teisėtos, — turi būti sprendžiamas, išeinant iš „Einfuehrungsgezetz zum buergerlichen Gezetzbuche". „Jisai nustato formos atžvilgiu (13 str. 3 posm.) išimtinę vietos įstatymų galią; kai del vedybų vidujinių sąlygų (žiūr. BGB), tai jos nustatomos pagal lex patriae. Tuo būdu Klaipėdoj turi būti atlikti visi ten veikiančių įstatymų reikalaujami formalumai; pačios vedybos turi būti sudarytos pas civilinės padėties valdininką, kuris tikrina vedančių vedybinį teisėtumą Didžiosios Lietuvos įstatymais. Nėra jokio abejojimo, kad tokios vedybos, teisėtos vienoj Lietuvos daly, negali būti pripažintos neteisėtomis kitose Lietuvos dalyse"[13]).

Pažiūrėsime, kiek tie motyvai yra pagrįsti. Ką sako „Einfuehrungsgesetz zum B. G. B." 13 str. 3 posm.[14]), kuriuo remiasi R. (bet ne Vyr. Tribunolas, kuris to įstatymo visiškai nemini) savo tezei įrodyti: „Die Form einer Ehe, die im Inlande geschlossen wird, bestimmt sich ausschliesslich nach den deutschen Gesetzen" (kai del sudaromų Vokietijoj vedybų formos, tai ši nustatoma išimtinai pagal vokiečių įstatymus). Šisai 13 str. 3 posm. yra glaudžiai susijęs su 13 str. I posm., kuris štai kaip skamba: „Sudarant vedybas, reikia žiūrėti, jei bent vienas sužieduotinių yra Vokietijos pilietis, kiekvieno sužieduotinių tėvynės įstatymų. Tai galioja taip pat ir svetimšaliams, vedantiems Vokietijoje".

Taigi šiais nuostatais reguliuojamas vedybų kolizijos normų klausimas tiek materialinės, tiek formalinės teisės atžvilgiu, kai vedantieji — abudu arba vienas — nėra Klaipėdos krašto gyventojas. Vadinasi, šisai reikalas sprendžiamas Hagos vedybų konvencijos pagrindais[15]), bet šiuo nuostatu jokiu būdu

---

[13]) Ten pat 71 psl.

[14]) Žiūr. *Bötcher* Die Kollision des memelländischen Privatrechts mit dem litauischen Privatrecht 13 str. aiškinimą (67, 66 p.).

[15]) Žiūr. mano straipsnį „Teisės" Nr. 20, Hagos Konvencijos dėsnių reikalu.

nesprendžiamas tokių vedybų teisėtumo klausimas Didžiojoj Lietuvoj[16]).

Taigi, iš šių Einfuehrugsgesetz zum B. G. B. 13 str. 1 ir 3 posm. nuostatų, Klaipėdos krašte taikomų ne šio krašto gyventojams, jokiu būdu dar neišeina R. padaryta išvada, *niekuo neparemta,* kad, girdi, „nėra jokio abejojimo, jog tokios vedybos, teisėtos vienoj Lietuvos daly, negali būti pripažintos neteisėtomis kitose Lietuvos dalyse".

Robinzonas, matydamas, kad tokiu posakiu šis klausimas dar nėra išspręstas, nori pavyzdžio keliu savo nevykusią ir niekuo neparemtą išvadą pateisinti[17]), ir kaž kodel cituoja *Boetcher'io* darbo 7 puslapius[18]), bet nenurodo nė vienos *tikros vietos,* tuo tarpu Boetcher'is bendrai *vedybų teisėtumo klausimo* nenagrinėja, o vienoj savo knygos vietoj[19]) pabrėžia, jog tam tikrais atvejais (vedusiųjų turto teisės klausimus sprendžiant) reikia atsižvelgti tiek į Klaipėdos krašte, tiek į Didžiojoj Lietuvoj veikiančius įstatymus, vadinasi, taikant *kumuliacijos* sistemą.

Taigi, sprendžiant Didžiosios Lietuvos piliečių Klaipėdos krašte padarytų vedybų *teisėtumo* klausimą Didžiojoj Lietuvoj vargu ar užtenka Einfuehrungsgesetz zum B. G. B. 13 str. 3 p. nuostato. Tai supranta ir R., kuris pagaliau mėgina savo tezei apginti remtis Civ. Proc. Įstatymo 464 ir 707 str. str., sakydamas, jog šie nuostatai ir esą šiam dalykui reikalingos kolizinės normos.

Pažiūrėkime, ar galima Civ. Proc. Įstatymo 464 ir 707 str. šiuo reikalu laikyti *kolizinėmis normomis.* Pats Robinzonas sako, kad kolizinės normos yra privatinės teisės dalis[20]). Ir tikrai, Mažojoj Lietuvoj kolizinės normos yra įdėtos į B. G. B. (privatinė teisė), o pas mus į *Civilinį Procesą.*

Tačiau autorius, tur būt, patsai pripažįsta, jog E. G. zum B. G. B. atitinkami nuostatai, aiškiai reguliuoją vedybų kolizijos normų klausimus, negali būti lyginami su bendro pobūdžio mūsų Civilinio Proceso 464 ir 707 str. str. nuostatais, tu-

---

[16]) Kuri pagal Hagos Konvencijos 5 str. 2 p, šių vedybų gali nepripažinti.
[17]) Ten pat, 71 psl.
[18]) *Boetcher,* ten pat 65—72.
[19]) *Boetcher,* ten pat 71 p.
[20]) Ten pat, 71 psl.

rinčiais visai kitokį, siaurą uždavinį, būtent — nurodyti teismui, kaip pasielgti tais atvejais, kai reikia įvertinti sudarytų užsieny aktų ir sutarčių galią. Šie nuostatai tyčia įdėti į Civilinį Procesą ir juose kalbama tik apie tas sudarytas užsieny sutartis bei tuos sudarytus užsieny aktus, kurie liečia civilinius ginčus Civ. Proc. I-jo straipsnio prasme.

Vedybų dalykai nepriskirti prie tokios rūšies ginčų, ir todel aišku, kad Civ. Proc. Įst. 464 ir 707 str. str. laikyti kolizijos normomis, sprendžiant civilinių vedybų teisėtumo klausimą, Klaipėdos krašte veikiančiųjų kolizijos normų pavidalu, vargu ar tenka. Prof. I. *Engelmanas,* specialiai rašęs apie tarptautinės privatinės teisės klausimus rusų šeimos teisėj[21]) žinomajame veikale *„Leske-Leowenfeld,* Rechtsverfolgung im internationalen verkehr", savo straipsny aiškiai sako, kad rusų teisė (kuri ir pas mus veikia) neturi jokių ypatingų nuostatų nei rusų piliečių vedyboms ir persiskyrimui užsieny, nei svetimšalių Rusijoj"[22]). Vadinas, kolizijos normų šiuo reikalu prof. Engelmanas veikiančiuose dabar Lietuvoj įstatymuose nerado. Jei Civ. Proc. 484 ir 707 str. galima būtų laikyti šioj srity kolizinėmis normomis, tai *Engelmanas,* specialiai studijavęs šį klausimą, vargu būtų šiuos nuostatus ignoravęs. Dar daugiau, *Engelmanas* pabrėžia, kad „vedybų *formos* klausimas buvo rusų teisėj laikomas vedybų *esminiu dalyku*" ir nacionalinis principas[23]) buvo taikomas rusų piliečių vedyboms ir persiskyrimui, tiek formos tiek materialinės teisės atžvilgiu, visur, kur jie tik gyveno užsieny[24]).

Del Didžiosios Lietuvos piliečių užsieny padarytų civilinių vedybų galios.

Kai del Didžiosios Lietuvos piliečių užsieny padarytų civilinių vedybų galios, tai jų galia Lietuvoj, pagal minėtą Vyriausiojo Tribunolo nutarimą, remiama šiais motyvais:

„Priėjus tokiu būdu išvadą, kad, prijungus prie Lietuvos Klaipėdos kraštą, visiems Lietuvos piliečiams leidžiama da-

---

[21]) *Russland,* G. I. Internationales Eherecht, 759—764 p.
[22]) *Russland,* G. I. Internationales Eherecht, 759 p.
[23]) t. y. lex patriae.
[24]) Ten pat, 760 psl.

ryti civilinių vedybų aktus, reikia taip pat pripažinti, kad Lietuvos piliečių civilinių vedybų aktai, padarytieji užsienyje, turi galios ir Lietuvoje, kadangi civilinės vedybos yra ne kas kita, kaip civilinė vedybų sutartis, o civilinės sutartys ir aktai, padarytieji užsienyje, einant Civ. Proc. Įst. 707 str., galioja ir Lietuvoje, jei šios sutartys ir aktai neuždrausti Lietuvoje veikiančiais įstatymais".

Kadangi del Klaipėdos krašte Didžiosios Lietuvos piliečių padarytų vedybų teisėtumui įrodyti Vyr. Tribunolo ir Robinzono naujų šiuo reikalu motyvų mes anksčiau jau kalbėjome, tai lieka apsistoti ties vienintelių šiuo klausimu Vyriausiojo Tribunolo motyvu, būtent, pasirėmimu tuo, kad civilinės vedybos esančios civilinė sutartis ir todel joms turįs būti taikomas Civ. Proc. Įst. 707 str.. R., norėdamas žūt-būt įrodyti savo nei veikiančių Lietuvoje Rusų įstatymų, nei pagaliau senato praktikos[25]) neparemtą tezę, daro ilgą ekskursiją į moterystės instituto analizę[26]), administracinę bei senato praktiką[27]) ir pagaliau rusų mokslą bei Lietuvos teisinės santvarkos įtaką civilinių vedybų reikalu[28]), ir volens nolens turėjo prieiti tą išvadą, kurią ir mums teko daug anksčiau padaryti[29]), būtent, kad „matome priešingumus tarp Lietuvos įstatymų, nustatančių konfesionalinę vedybų formą, ir vakarų Europos kraštų, reikalaujančių civilinės formos", ir kad „specialinių tokiam konfliktui išspręsti normų nėra". Taigi, teisinė padėtis, nepaisant Lietuvos Konstitucijos deklaratyvinių dėsnių, liečiančių šį dalyką[30]), liko beveik ta pati, kaip ir buvo senoje carų Rusijoje.

Robinzono nurodymas į Lenkų Aukščiausiojo Teismo susirinkimo 1929-IV-12. pasisakymą šiuo reikalu[31]) kaip tik patvir-

---

[25]) Del Senato praktikos žiūr. minėtojo *Engelmano* straipsnio 762 p. pastabą.

[26]) Ten pat, 46—48 psl., kuri šiam klausimui spręsti vargu ar turi svarbos.

[27]) Ten pat, 52—55 psl.

[28]) Ten pat, 5 §; nagrinėdamas šį klausimą, R. tarp kitko *klaidingai* nurodo į tai, kad, esą „Rusijos valdžia aštriai ir atkakliai kovojo prieš konsularines civilines vedybas". *Engelmanas* (ten pat, 764 psl.) priešingai šiam nurodymui, tvirtino, kad „Rusija leisdavo užsienių valstybių diplomatiniams agentams atlikti savo piliečių vedybas".

[29]) Žiūr. „Teisės" Nr. 13.

[30]) nors netiesiog k. a. 1928 metų konstitucijos 14 ir 86 str. str.

[31]) Ten pat, 65 psl.

tina šią mūsų tezę, būtent, kad kol civilinių vedybų kolizijos normų reikalas nėra specialaus įstatymo sureguliuotas, kaip tai, pavyzdžiui, yra padaryta ir pačioj Lenkijoj, teisinė padėtis šiuo reikalu pasilieka ta pati, kaip ir caro Rusijoj: „teisinė pažiūra, kuri remiasi buv. Rusų senato sprendimu ir kuria kilusiųjų iš buvusios Rusijos teritorijos Lenkijos piliečių vedybų galiai tikybinių apeigų papildomas atlikimas yra būtinas, nuo įstatymo Nr. 581 išleidimo[32]) nebegali būti palaikoma. Buv. rusų senatas rėmėsi tuo samprotavimu, jog tų laikų įstatymuose nebuvo jokių nuostatų, tvarkančių Rusijos piliečių vedybų sudarymą užsieny; tatai ir pabrėžiama žinomojo sprendimo (1899/39) įžangoje".

Taigi ir Lenkų Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad kol nebuvo 1926 m. rugpiūčio 2 dienos išleisto atitinkamo įstatymo, kilusiems iš buvusios Rusijos teritorijos Lenkijos piliečiams, civilinių vedybų galiai tikybinių apeigų papildomas atlikimas *buvo būtinas.* Vadinasi, Lenkų Aukščiausiasis Teismas nebuvo tos nuomonės, kad interpretacijos keliu šį reikalą galima sutvarkyti: mat, pasirėmimas šiuo atveju Civ. Proc. Įst. 707 str. jokiu būdu negali šio klausimo išspręsti. Nei Rusų senatas, nei Lenkų Aukščiausiasis Teismas, kuriems, reikia manyti, tasai str. buvo žinomas, juo nesirėmė. Tai visiškai suprantama. Civ. Proc. Įst. 707 str. yra bendro pobūdžio kolizijos norma, kurios uždavinys iš anksto buvo apribotas, jau vien del to, kad ji yra įrašyta ne į civilinę materialinę teisę, bet į civilinį procesą ir yra taikoma ginčams Civ. Proc. I-jo straipsnio prasme, t. y. turto teisės pobūdžio ginčams. Vedybų teisėtumo klausimas pagal Civ. Proc. Įst. 1338 str. įsakmiai yra rezervuotas bažnytiniam teismui spręsti. (X. t. I d. 38, 133 str.), kaipo prejudincialinis.

Štai kodel Civ. Proc. Įst. 707 str. vargu gali būti laikomas kolizine norma vedybų teisėtumui spręsti, EG. zum B. G. B. 13 str. arba pagaliau Lenkų įstatymo Nr. 581 prasme.

Lieka dar peržiūrėti R. tvirtinimą, nežinia kuo pagrįstą, kad, esą, principas „locus regit actum" laikomas tarptautinės šeimos teisės dėsniu[33]).

---

[32]) 1926 metų rugpiūčio 2 d. įstatymas tarpvalstybinėms bei tarpsritinėms kolizijoms spręsti.

[33]) Ten pat, 66 psl.

Savo tezei paremti R. išanalizuoja Vokietijos EG. zum B. G. B. 13—15 str. str., Šveicarijos Įst. 7 dal. ir 7 f. str. str., Prancūzijos C. C. 170, 171 str. str. ir, nepaisant visų šių nuostatų *aiškumo* ir padėto į jų pagrindą *lex patriae pirmenybės* vedybų klausime, vis delto nori tuose nuostatuose įžiūrėti „locus regit actum" principo įsigalėjimą.

R. cituoja EG. zum B. G. B. 13 str. 3 posm., kur kalbama apie vedybų formą, *privalomą svetimšaliams,* ir iš to kaž kodel daro išvadą, kad čia esąs „locus regit actum" principo taikymas. Kaip tik atvirkščiai, čia yra lex loci celebrationis reikalavimas *ne Vokietijos piliečiams.* Kai del Vokietijos piliečių užsieny padarytų vedybų teisėtumo klausimo, tai, pagal EG. zum B. G. B. 13 str. I posm., šisai klausimas sprendžiamas pagal Vokiečių įstatymus, t. y. *lege patriae*[34]). Kai del Šveicarų ir Prancūzų kolizijos normų[35]) šioj srity, tai ir čia aiškiai matyti, jog pirmenybė yra duota lex patriae[36]).

R. taip pat nevisai tiksliai aiškina Hagos vedybų konvencijos esminius dėsnius ir nežinia kokia literatūra paremta nuomone tvirtina, kad „literatūroj nėra abejojimų, kad Hagoj principas „locus regit actum" yra sankcionuotas[37]).

Pažiūrėkime, ar iš tikrųjų taip yra.

Robinzonas nenurodė tų šaltinių, kuriuose būtų Haga paskelbusi domicilium'o, t. y. „locus regit actum" principą vedybų, persiskyrimo ir kituose šeimos teisės dalykuose, sprendžiant kolizijos klausimus. Ir tai visiškai suprantama, nes tokių šaltinių ir literatūros nėra. Ne tik *Bogenge*[38]), *Dungs*[39]), bet ir kiti žinomų šešių Hagos konvencijų komentatoriai aiškiai pabrėžia, jog kalbamos Hagos konvencijos, apskritai imant (su tam tikromis labai aprėžtomis išimtimis), yra pagrįstos teritorialiniu, t. y. lex patriae, dėsniu. Jei R. šių autorių neuž-

---

[34]) Italų įstatymas šiuo reikalu, būtent Codigo Civilo 6 str., taip pat paremtas nacionaliniu principu, vad. lege patriae.

[35]) Apie Vokiečių kolizines normas žiūr. toliau cituojamą prof. *Schilling'o* referato 4 psl.

[36]) Tai išeina net ir iš paties R. tų nuostatų analizės.

[37]) Ten pat, 68 psl.

[38]) *Bogenge.* Internationales Privat u. Zivilprozess — Recht, Einleitung, 5 psl. Robinzono nurodymas į 14 psl. citatą liečia vokiečių E. G. zum B. G. B. 13 str. 3 p. ir Hagos konvencijos 5 str., kurių dėsnis „locus regit actum" yra tik iš anksto aprėžtais atvejais taikomas (žiūr. toliau).

[39]) *Dungs,* Sechs Haager Abkommen, 13 psl.

tenka, tai tegul pažiūri, ką sako Latvijos profesorius *C. V. Schilling* savo pranešime, paruoštame Kaune 1931 m. pavasarį įvykusiam pirmajam Pabaltijo teisininkų kongresui[40]): „Von besten Kennern des J. P. R. in scharfsinnigster und unsichtigster Weise auf dem Prinzip dar Staatsangehoerigkeit aufgebaut, hat das beruehmte Haager Vertragswerk dennoch nicht die hohen Hoffnungen erfuellen koennen, die auf dasselbe gesetzt worden sind". Tai reiškia: „Geriausiųjų privatinės tarptautinės teisės žinovų paruoštas garsus Hagos konvencijų darbas, paremtas *teritorialiniu principu,* nepateisino iš jo lauktų vilčių...".

Tai kurgi čia R. mato Hagoj „locus regit actum" principo įsigalėjimą? Kaip tik atvirkščiai: Hagoj sankcionuotas „lex patriae" principas.

Žinoma, galima atstovauti *Schilling'o* pažiūrai, kad į Hagos pagrindą padėtas „lex patriae" principas yra nevykęs ir kad visa eilė valstybių dabar yra nusivylusios del tų konvencijų, tačiau to fakto neigti negalima, ir todel mano pasakymas, kad net paviršutiniškai pažiūrėję[41]) Hagos konvenciją, prieisime išvadą, jog vedybų nei materialinei, nei formalinei teisei, nei, pagaliau, procedūros klausimams dėsnis „locus regit actum" bendrai nėra taikomas. Mat, svarbiausias konvencijos pagrindas yra *kompromisas* — bandymas suderinti įvairių šalių vedybų teisės nuostatus, visai atitinka tikrą dalykų padėtį. R. mėgina daryti kitokią išvadą ir cituoja Hagos vedybų konvencijos 5 str. ir, nepaisydamas šio nuostato *fakultatyvinės* reikšmės (šalia 5 str. antrojo abzaco ir pagaliau kalbamosios konvencijos 7 str.) vis delto tvirtina, kad „sunku pripažinti bei remti tezę, jog „nei atskirų valstybių įstatymai, nei Hagos konvencijos nuostatai nepripažįsta, kad dėsnis „locus regit actum" būtų taikomas be aprėžimų"[42]).

Kokie gi iš tikrųjų yra konvencijos 5 str. nuostatai? „Konvencijos 5 str. I p. nustato, kad vedybų formos klausimas turi būti sprendžiamas lege loci celebrationis, t. y. gyvenamosios

---

[40]) Šisai pranešimas yra šapirografuotas ir išdalintas kongrese.

[41]) Žiūr. „Teisės" 19 Nr. 70 psl., matyt, šiam sakiny buvo praleistas žodis *„net"* paviršutiniškai iššiūrėjęs. R. šia korektūros klaida pasinaudojo toli gražu nevietoj savo pastabai, kad „iš tikrųjų reikėjo labai paviršutiniškai skaityti konvenciją, kad prieitum tokią išvadą".

[42]) Ten pat, 68 psl.

vietos įstatymais. Tačiau 5 str. 2 p. tą bendrą nuostatą siaurina pastaba, kad šalys, kurių įstatymai reikalauja būtinai tikybinės vedybų formos, gali nepripažinti savo piliečių vedybų, padarytų civiline forma. Toliau, konvencijos 7 str. taip pat aprėžia tam tikru būdu bendrąjį 5 str. nuostatą. Šiuo straipsniu vedybos, kurios del savo formos nepripažįstamos valstybėje, kur jos buvo padarytos, vis delto gali būti pripažintos kitose valstybėse, jeigu buvo laikytasi abiejų vedančiųjų lex patriae t. y. tėvynės įstatymų vedybų formos atžvilgiu".

Iš to aiškiai matyti, kad net R. cituojamas konvencijos 5 str. I p. nuostatas, nors principe reikalaująs *formos* atžvilgiu lex loci celebrationis taikymo, vis delto, turint galvoj to paties str. 2 posm. ir pagaliau 7 str. aprėžimus lex patriae naudai, „locus regit actum" taikymą praktikoj net ir formos atžvilgiu apsunkina. Nes pagal 5 str. civilinės vedybos, padarytos lex loci celebrationis vedusiųjų tėvynėj, kur tokioms vedyboms yra nustatyta būtina tikybinė forma, yra neteisėtos ir atvirkščiai, pagal konvencijos 7 str., jei net lex loci celebrationis nebuvo taikomas, bet buvo laikytasi lex patriae nustatytos vedybų formos, šios vedybos yra teisėtos. Ar čia nėra aiškios pirmenybės lex patriae naudai? Ar mano R. ginčijamoji išvada — „iš viso pasakyto matome, kad nei atskirų valstybių tam tikri tarptautinės šeimos teisės įstatymai, nei Hagos konvencijos nuostatai nepripažįsta, kad dėsnis locus regit actum būtų taikomas be abrėžimo — atvirkščiai, daugelis klausimų, susijusių su vedybų padarymu užsieny, ypač materialinės teisės ir procedūros atžvilgiu, sprendžiami lege patriae, ir tik vedybų formalinės teisės klausimų išsprendimo pagrindan padėti kompromiso nuostatai, suderinti tiek su lex patriae, tiek su lex loci celebrationis"[43]), — nėra tikra? Rodos, čia negali būti jokių abejojimų, kad Hagos konvencijos mažiausia tėra pagrįstos „locus regit actum" principu.

IŠVADOS.

Taigi iš viso čia pasakyto aiškiai matyti, kad nauji Robinzono motyvai Vyriausiojo Tribunolo išaiškinimui paremti yra klaidingi, nes:

[43]) Žiūr. „Teisės" Nr. 19, 72 psl.

1) Didžiosios Lietuvos gyventojų Klaipėdos krašte sudarytų civilinių vedybų teisėtumui Didžiojoj Lietuvoj spręsti negalima remtis nei Klaipėdos statuto 9 str., nei E. G. zum B. G. B. 13 str. 3 p.

Šiam klausimui spręsti tenka visų pirma remtis specialinėmis šiam reikalui kolizijos normomis. Klaipėdos kraštas tokių normų turi E. G. zum B. G. B. nuostatuose, Didžioji Lietuva jų neturi. Todel mūsų ir buvo pasakyta, kad tokių vedybų galia yra nevisai aiški. Tačiau jei Didžiosios Lietuvos gyventojas įgis Klaipėdoj vietos gyventojo požymį, kas yra visai lengvas dalykas, tai aišku, kad šiuo atveju jo, kaipo Klaipėdos krašto vietos gyventojo, civilinių vedybų teisėtumas nesukels jokių abejojimų.

2) Lietuvos piliečių užsieny padarytų civilinių vedybų teisėtumui paremti Civ. Proc. Įst. 707 str. nuostatų vargu ar pakanka. Kaip mes matome, nė vienas mūsų kaimynų nėjo interpretacijos keliu šio dalyko sutvarkyti[44]).

Štai kodel, norint sutvarkyti šį dalyką, reikia kuogreičiau išleisti civilinių vedybų įstatymą, papildžius jį specialiniu skyrium, kuriame būtų sureguliuoti kylantieji kolizijos normų klausimai šiuo reikalu. *G. Rutenbergas.*

---

[44]) Kad interpretacijos keliu civilinių vedybų klausimą sunku išspręsti ir net del to klausimas daugiau susipainiojo, matyt iš šių praktikoj kylančių sunkumų:

Didžiosios Lietuvos gyventojas katalikas Klaipėdoj vedė (civilinių vedybų forma) evangelikę. Vedybos patvirtintos evangelikų bažnyčioj. Dabar vyras nori persiskirti su žmona ir iškelia atitinkamą bylą Klaipėdos teisme. Šisai tą prašymą atmeta, nes, pagal Klaipėdos Krašte veikiančius nuostatus, byla priklauso tam teismui, kur gyvena vyras. Tada vyras iškelia persiskyrimo bylą Lietuvos Evengelikų konsistorijoj, tačiau ši taip pat prašymą atmeta, pasiremdama tuo, kad byla turi būti iškelta ten, kur gyvena atsakovas, vad. žmona, kuri, gyvena Klaipėdoj. Kokia gi čia išeitis?

Kas yra Užnemunės čiabuvis?

I

Užnemunėj, t. y. beveik trečdaly visos Lietuvos teritorijos, veikia civilinės ir prekybinės teisės srity visai kiti įstatymai, negu visoj kitoj Lietuvoj. Šalia Civ. Įst. X t., Lietuva paveldėjo Napoleono kodeksą ir prekybos kodeksą. Šių dviejų kodeksų teisinė sistema kartu su Ipotekos įstatymais, dar ir šiandien sudaro galiojančią anapus Nemuno privatinę teisę.

Kadangi tokiu būdu Užnemunėj veikia visai skirtingi įstatymai, negu Kauno krašte, tai kyla klausimas, kas būtent ir kokiais atvejais turi pasiduoti tų vietinių įstatymų galiai, ar tie įstatymai reguliuoja civilinį gyvenimą kiekvieno žmogaus, patekusio Užnemunėn, nors ir trumpam laiku, ar tas žmogus turi būti tam tikru nuolatiniu ryšiu susijęs su ta Lietuvos integraline dalimi, kurią mes vadiname Užnemune? Koks yra teisinis statusas suvalkiečio, kuris turi tam tikrų ekonominių interesų sferą Kauno krašte, ar tuo pačiu nutraukiami jo teisiniai ryšiai su Užnemune ar ne?

Šių klausimų kompleksas anaiptol nėra vienlypis. Kalbant del tų teisinių santykių, kurių substratą sudaro nekilnojamasis turtas, klausimas labai lengvai išsprendžiamas. Užnemunės Civ. statuto 3 str. nustato aiškų principą, kad visi esantieji tame krašte nekilnojamieji turtai priklauso Užnemunės įstatymų galiai, net ir tada, kada jie priklauso svetimšaliams. „Svetimšalio“ sąvoka čia vartojama plačia to žodžio prasme, būtent, ji apima ne tiktai ne Lietuvos piliečius, bet ir Lietuvos piliečius, gyvenančius ne Užnemunėje. Tokiu būdu visi Ipotekos įstatymų nuostatai turi būti taikomi visiems nekilnojamiems turtams, esantiems Užnemunėje, vistiek kas yra jųjų savininkas. Mirus tokio turto savininkui, jo įpėdiniai, to turto atžvil-

giu, pasiduoda įpėdinystės nuostatams, nustatytiems Napoleono Kodekso, nors ir palikėjas, ir jo įpėdiniai niekuomet Užnemunėje ir nebūtų gyvenę.

Taip pat jokių abejojimų nekelia tos Užnemunės įstatymų normos, kurios yra nustatytos viešam interesui apsaugoti, vad. „zakoni blagoustrojstva i blagočinija". Pav., asmuo, kuris del savo fizinių ar psichinių trūkumų gali padaryti žalą ne tik sau, bet ir kitiems asmenims, sudaro pavojų ne tiktai privatiniams, bet ir visuomenės interesams. Todel, tam tikrais atvejais, tokio asmens veiksnumo aprėžimo klausimas gali būti iškeltas valstybės gynėjo, kaipo viešosios tvarkos prižiūrėtojo. (Civ. Kod. 491 str.). Aišku, kad šis nuostatas liečia kiekvieną asmenį, esantį Užnemunėje.

Iš principo „locus regit actum" išvedama taisyklė, kad visi aktai, daromi Užnemunėj, turi atitikti formas, nustatytas tenykščių įstatymų. Tokiu būdu Kauno krašto gyventojas, kuris čia galėtų padovanoti nekilnojamąjį turtą be jokių formalumų, jeigu panorėtų dovanoti Užnemunės teritorijoj, turėtų laikytis Napoleono Kodekso 931 str., t. y. būtinai surašyti pas notarą oficialinį aktą; šiaip dovanojimas neturės reikšmės.

Daug painesnis yra klausimas vadinamojo *personalinio status'o,* kuriam Užnemunės Civ. Kod. 3 str. nustato tokią taisyklę: „Įstatymai, liečią civilinę padėtį ir teisinumą, yra privalomi visiems nuolatiniams Užnemunės gyventojams (korennym žiteliam), nors jie ir gyventų užsieny, t. y. ne Užnemunėje".

Kaip matyti iš šio įstatymo teksto, jisai operuoja tam tikra „nuolatinio gyventojo" savoka; kaikuriuose to įstatymo vertimuose vartojamas terminas „tuzemec" — čiabuvis. Aišku, kad visa sąvoka priešais statoma kitai sąvokai, būtent „nečiabuviui", „nenuolatiniam gyventojui". Tad kyla klausimas, kas gi turi būti laikomas Užnemunės čiabuviu, arba nuolatiniu gyventoju, ir kokiais įstatymais reguliuojamas civilinis „nečiabuvio" „status'as". Tasai klausimas anaiptol nėra vien teoretinės reikšmės, jisai yra be galo svarbus teisinei praktikai. Pav., Užnemunės įstatymai žino vad. emancipacijos institutą, būtent, vedęs (ištekėjusi) nepilnametis (-ė) pripažįstamas savarankišku, taip pat nepilnametis (-ė) gali būti pripažintas savarankišku, jam (jai) sukakus 15 metų (Civ. Kod. 467, 468 str.). Šitas institutas X tomui yra visai svetimas. Taip pat Kauno

krašto įstatymai nežino vad. „būtinosios dalies“, kuria yra suvaržytas testatorius arba dovanotojas. Napoleono Kodekso 960 str. nustato, kad bevaikiui ką nors padovanojus, ta dovana ipso lege nustoja galios, jeigu ilgainiui dovanotojui gims vaikas. Dešimtame tome mes tokios taisyklės niekur nerandame. Galima būtų duoti dar visą eilę to skirtumo pavyzdžių, bet ir šių pakanka suprasti, kaip praktiškai svarbu žinoti, su kuo turima reikalo — su Užnemunės čiabuviu ar nečiabuviu, nes nuo to pareina visas jo civilinis „status“. Šitas klausimas yra opus ne tiktai jam, bet ir tretiesiems asmenims, darantiems su juo kokius nors aktus. Bet jeigu žmonių teisinė padėtis priklauso nuo to, ar jie Užnemunės čiabuviai ar ne, tai turi būti *objektyvus požymis,* kuriuo galima būtų be jokio svyravimo aiškiai pasakyti, kas yra čiabuvis ir kas ne. Nebuvimas kurių aiškių ir tvirtų taisyklių šiam klausimui išspręsti turi be galo sunkiai atsiliepti visam atitinkamo žmogaus teisiniam gyvenime.

II.

Nėra jokios abejonės, kad kurio nors asmens *laikinas buvimas* Užnemunėje ta prasme, kaip tą buvimą apibūdina Civ. Proceso Įst. 206 str., nesuteikia tam asmeniui Užnemunės čiabuvio pobūdžio. Jo personalinis „status“ lieka tas pats, koksai jis yra toj vietoj, iš kur jis kilęs. Vienintelis tokio laikino buvimo teisinis efektas bus tik tas, kad jis, darydamas Užnemunės ribose tam tikrus juridinius veiksmus, turės laikytis tų Užnemunėj galiojančių taisyklių, kurios yra tiems veiksmams nustatytos. Pav., jeigu toks asmuo, laikinai gyvenąs Užnemunėj, panorės surašydinti dovanos aktą, tai jisai turės atlikti visus reikalavimus, numatytus Napoleono Kodekso 931 str. Jeigu toks asmuo, laikinai gyvendamas Užnemunėj, padarys kam nors nuostolių, tai jo atsakingumas bus sprendžiamas pagal Užnemunės įstatymus. Bet aišku, kad „būtinosios dalies“ (kilnojamojo turto atžvilgiu) nuostatai jo negali liesti, nes laikinas gyvenimas Užnemunėj nepadaro ir negali padaryti jo Užnemunės čiabuviu.

Prima facie galėtų atrodyti, kad Užnemunės čiabuviu reikia pripažinti tą asmenį, kurio *„nuolatinė gyvenamoji vieta“*

yra Užnemunėj. Civ. Proceso Įst. 203 str. nustato bendrą taisyklę, kad ieškinys pareiškiamas ten, kur yra atsakovo „nuolatinė gyvenamoji vieta", o 204 str. smulkiau apibūdina „nuolatinės gyvenamosios vietos" sąvoką, būtent: tai yra ta vieta, kur asmuo del savo verslo, arba turto, arba civilinės ar karinės tarnybos turi sėslybę („osiedlost") ar naminį įsitaisymą". Tokiu būdu galima būtų prieiti išvadą, kad Užnemunės čiabuvis yra tas, kuris pagal Civ. Proc. Įst. 203 str. priklauso Užnemunės teismų jurisdikcijai.

Bet tokia pažiūra yra pačiam pagrinde klaidinga. Kaip toliau bus paaiškinta, ši pažiūra yra priešinga veikiantiems įstatymams. Be to, savaime suprantama, kad procesualinė norma — o Civil. Proc. Įst. 203 str. yra tiktai procesualinė norma — negali reguliuoti ir nustatyti žmogaus personalinio status'o, t. y. jo materialinių teisių (ir suvaržymu) komplekso. Be to, yra dar kita priežastis, kodel „nuolatinė gyvenamoji vieta" Civ. Proceso Įst. 204 str. prasme netinka būti Užnemunės čiabuvio požymiu. Žmogus gali tureti tiktai vieną personalinį status'ą, o Civ. Proceso Įst. 205 str. numato galėjimą turėti kelias gyvenamąsias vietas („turi sėslybę ar įsitaisymą įvairiose vietose"). Vadinas, asmuo, turįs sėslybę ar įsitaisymą ir Užnemunėj ir Kauno krašte, vienu ir tuo pačiu laiku būtų ir nebūtų Užnemunės čiabuvis, tam tikri Užnemunės įstatymų nuostatai jam būtų ir privalomi ir neprivalomi. Aišku, kad tokia padėtis yra neleistina ir negalima, nes ji prieštarauja teisės principams. Atmetę „laikiną gyvenimą" ir „nuolatinį gyvenimą" kaipo Užnemunės čiabuvio požymį ir išstudijavę veikiančius įstatymus, gauname vieninteli galimą atsakymą iškeltajam klausimui, būtent: *Užnemunės čiabuvis yra tiktai tas, kuris įsikurdino Užnemunėje* („vodvorilsia", „miesto vodvorenija"), *vadinasi, yra įtrauktas į specialines knygas, kurios turi būti vedamos Užnemunėje ir vadinamos „nuolatinių gyventojų knygomis"*[1]). Tai yra atsakymas, duotas juridinės literatūros, specialiai N. Reinkės knygoj apie Rusų-Lenkų tarpsritinę privatinę teisę (išleista 1909 metais) ir prieškarinės teismo praktikos.

[1]) Tas pavadinimas labai nevykęs, nes gali iškelti mintį, kad kalbama apie „nuolatinę gyvenimo vietą" Civ. Proc. Įst. 204 str. prasme.

Dar 1810 metais, t. y. dar prieš pirmąjį lenkų sukilimą, buvo nustatytos gyventojų knygų vedimo taisyklės (Varšuvos hercogystės įst. Dienoraštis, tomas II[2]). Pagal tas taisykles, papildytas taisyklėmis, išleistomis Administracijos Tarybos 1861 m. lapkričio mėn. 10/22 d. ir 1866 m. vasario mėn. 11/23 d.[3]), kiekvieno gmino vedamos 2 knygos: viena vad. nuolatinių gyventojų, tai yra čiabuvių, antra — nečiabuvių. Šitos knygos buvo vedamos iki Karo, iš dalies jos ir dabar išliko. Tos knygos nieko bendra neturi su miestelėnų šeimynų sąrašu, pirklių ar bajorų knygomis, kuriose prieš Karą buvo vedamos Kauno krašte, nes šios knygos yra luominės. Į vadinamųjų nuolatinių gyventojų knygas buvo įrašomi asmens, be tikybos, tautybės ir luomo skirtumo, ir visai *nežiūrint į jų faktinę gyvenamąją vietą,* jeigu tiktai tie asmens buvo „įsikurdinę" („vodvorilis") Užnemunėje. „Įsikurdinimo sąvoka" buvo nustatyta 1836 m. gegužės mėn. 27 d. įstatymo ir atstojusio šį įstatymą 1868 m. birželio mėn. 26 d. įstatymo. Pastarasis įstatymas yra Įst. rinkinio IX tomo 14 str. priedas, kuris ir ligšiol nėra pakeistas.

Šio priedo 4-ju str., kiekvienas Rusijos Imperijos gyventojas (obivatel), norįs tapti Lenkijos Karalystės čiabuviu, turi gauti iš tos bendruomenės, prie kurios jisai yra Imperijoj prisirašęs, atleidžiamąjį liudymą. Per 9 mėnesius nuo tokio liudymo gavimo atitinkamas asmuo turi jį įteikti vietiniam (t. y. kurios vienos Lenkijos Karalystės gubernijų) gubernatoriui, o Varšuvoj — vyriausiajam policijos viršininkui. Gubernatorius ar Varšuvos policijos viršininkas įsako įrašyti tą asmenį į atitinkamo gmino nuolatinių gyventojų knygas. Po šio įrašymo įrašytasis asmuo gaudavo visos Lenkijos Karalystės čiabuvio teises ir jam būdavo užkraunamos visos tokio čiabuvio pareigos (9 priedo str.).

Svarbu čia dar pabrėžti, kad šitoks asmuo galėjo visą savo amžių visai negyventi Lenkijos Karalystėj, galėjo neturėti tenai jokio turto — vistiek jis buvo jau tos Karalystės čiabuvis ir jo personalinis „status", pagal Užnemunės Civ. Įst. 3 str., buvo reguliuojamas ne bendrų, Rusijoj veikusių, įstatymų, bet tiktai Užnemunės.

---

[2]) Reinke, 21 psl.
[3]) Ibidem.

Iš to matyti, kad Užnemunės čiabuvio požymis, pagal veikusius ligi Karo įstatymus (ir dabar nepakeistus), yra tiktai „įsikurdinimas", būtent — įsirašymas į vadinamąsias „nuolatinių gyventojų knygas". Šitas įsikurdinimas ne tiktai nesutampa su „nuolatinio" arba „laikino" gyvenimo sąvokomis, bet net neturi nieko bendra su tomis sąvokomis.

Šitos pažiūros į Lenkijos Karalystės čiabuvio požymį tvirtai laikės ir Rusų senatas.

Kažkoks Chvackovskis, gyvenęs Varšuvoj, paliko testamentą, kuriuo didelę savo turto dalį užrašė labdarių įstaigoms. Jo teisėtoji įpėdinė iškėlė ieškinį, prašydama pripažinti visą testamentą beverčiu, nes testatorius buvo gimęs Gardino gubernijoj ir todel testamentas, liečiantis vien tik kilnojamąjį turtą, turįs būti svarstomas pagal Civ. Įst. X t.; kadangi testamentas per vienerius metus nuo testatoriaus mirimo dienos nebuvo įteiktas teismui patvirtinti, tai ji prašė pripažinti testamentą beverčiu. Teismas jos ieškinį atmetė ir senatas (1890 m. Nr. 63) sprendimą patvirtino, nes byloj buvo Varšuvos policijos viršininko raštas apie tai, kad testatorius buvęs įrašytas į Varšuvos „nuolatinių gyventojų knygas" ir todel jam, kaipo Užnemunės čiabuviui, ir jo testamentui, liečiančiam kilnojamąjį turtą, turį būti taikomi atitinkami Napoleono Kodekso nuostatai.

1907 metais mirė kažkoks Targovskis. Jisai buvo įrašytas į Varšuvos miesto „nuolatinių gyventojų knygas", bet nuo 1873 m. iki 1907 m. gyveno Padolės gubernijoj. Jam mirus, kilo ginčas del jo palaikų tarp jo brolio ir seserų. Padolės apygardos teismas buvo tos nuomonės, kad, kadangi jisai nuolat gyveno Padolės gubernijoj, jo palaikams, esantiems Padolės gubernijoj ir susidedantiems iš kilnojamojo ir nekilnojamojo turto, turi būti taikomi X t. palaikų nuostatai, pagal kuriuos — tuo metu — sesers prie brolio nepaveldėdavo. Šiuo klausimu teko pasisakyti ir senatui (1911 m. sprendimas Nr. 84), kuris rado, kad likusį po Targovskio kilnojamąjį turtą turi teisę paveldėti ne tiktai jo brolis, bet ir jo sesers, nes Targovskis, nors ir gyveno nuolat Padolės gubernijoj, bet buvo įrašytas į Varšuvos „nuolatinių gyventojų knygas", — todel jisai buvo Lenkijos Karalystės čiabuvis, ir jo palaikams, kiek jie susideda iš kilnojamojo turto, turi būti taikomi Napoleono Kodekso

nuostatai, pagal kuriuos sesuo paveldėja tokiomis pat teisėmis, kaip ir brolis.

Kaip žinome, Užnemunės Civilinis Kodeksas buvo išleistas 1825 metais. To Kodekso 9 str. nurodo, kas turi būti laikomas čiabuviu. Bet minėtame 1868 m. birželio mėn. 26 d. įstatyme įsakmiai nurodyta, kad, jį paskelbus, visi kiti įstatymai, jam prieštarauja, nustoja galios. Kadangi 1868 m. įstatymas nustato, kad Užnemunės čiabuvis yra tas, kas įrašytas į tam tikras knygas, tai tuo pačiu kaikurie Užnemunės Civil. Kodekso 9 str. nuostatai nustojo galios. Suderinę tuos nuostatus su 1868 m. įstatymu, mes gauname, kad iki Karo, pagal veikiančius įstatymus, Užnemunės čiabuvių sąvoka apimdavo šias kategorijas žmonių:

1) įrašytųjų į „nuolatinių gyventojų knygas" — 9 str. 6 p. (natūralizuotieji);

2) čiabuvių, t. y. pirmos kategorijos vaikus, nors jie būtų gimę ir užsieny — 9 str. 1 p.;

3) čiabuvių žmonų, nors jos iki ištekėjimo ir būtų svetimšalės — 9 str. 8 p.

Kai del 9 str. 2, 3 ir 7 p. p., tai jie nustojo galios, nes prieštaravo 1868 m. įstatymui, o 4 ir 5 punktai nustojo galios del istorinių priežasčių.

Kaip jau aukščiau buvo pasakyta, Užnemunės Civ. Kod. 3 str. nustato taisyklę, kad Užnemunės čiabuviams yra privalomi to krašto įstatymai, liečią civilinę padėtį ir teisinumą net ir tada, kai tie čiabuviai gyvena užsieny, t. y. ne Užnemunėje. Šioji taisyklė, kiek ji liečia kilnojamojo turto paveldėjimą, specialiai dar pakartota Civ. Įst. X t. 1287 str. ir tolim. Būtent, jeigu Užnemunės čiabuvis paliko kilnojamąjį turtą kitoj valstybės daly, ne Užnemunėj, tai tokie palaikai tvarkomi Užnemunės įstatymų ir atvirkščiai, t. y. Užnemunės nečiabuvio palaikai, susidedą iš kilnojamojo turto, tvarkomi kitos valstybės dalies įstatymų, t. y. X t., nors tie palaikai ir būtų palikti Užnemunės ribose.

Kadangi tokiu būdu Užnemunės teismams tenka nečiabuvių atžvilgiu, tam tikru aukščiau nurodytu atveju, taikyti X t. nuostatus, tai jie, Teismų Tvark. Įst. 467 str., turi atitinkamu būdu taikyti taip pat ir tas procesualines normas, kurios reguliuoja naudojimąsi dešimtojo tomo materialiniais nuosta-

tais, nors tos procesualinės normos Užnemunėj ir neveiktų, pav. Civ. Proceso Įst. apsauginės tvarkos IV knyga.

Žinoma, ir priešingu atveju, t. y. kada ne Užnemunės teismai turi spręsti kokį nors klausimą Užnemunės materialiniais įstatymais, jie taip pat turi laikytis procesualinių normų, veikiančių Užnemunėj. Tiesa, specialinio įstatymo, tolygaus Teismų Tvark. Įst. 467 str., nėra, bet šita tezė a contrario gali būti išvesta iš 467 str. prasmės. Šitokios nuomonės laikos taip pat ir Reinke savo minėtojoj knygoj.

III.

Išaiškinus Užnemunės čiabuvio sąvoką de lege lata, tenka iškelti klausimą, ar tos sąvokos požymiai, nustatyti prieškarinio Rusų įstatymo turi galios Lietuvoj, ar ne. Užnemunės įstatymai, palyginti, maža tebuvo modifikuoti Lietuvos įstatymų. Be mūsų novelės, paskelbtos Vyr. Žinių Nr. 85, kuria įkūnijo moterų emancipaciją civilinės teisės srity ir kuri palietė taip pat Užnemunės įstatymus, tie įstatymai liko ligšiol be jokių pakeitimų. Todel čiabuvio sąvoka liko be jokių pakeitimų, ir Užnemunės Civ. Kodekse 3 str. veikia pas mus, kaip ir iki Karo. Tai ir suprantama, nes išmesti iš Civ. Kodekso ir Napoleono Kodekso čiabuvio sąvoką yra vistiek, kaip reformuoti jį iš pagrindų.

Taip pat nėra jokio pagrindo laikyti IX t. 14 str. priedą nustojusiu galios. Formaliai jisai nėra panaikintas, o iš esmės neprieštarauja mūsų naujai teisinei santvarkai.

Bet vis delto Užnemunės teismų praktika, kiek mums žinoma, su minėtu priedu visai nesiskaito ir apskritai ignoruoja visą čiabuvio sąvokos problematiką.

Šio reiškinio priežastis glūdi tarp kitko toj aplinkybėj, kad nors 14 str. priedo nuostatai ir nėra pakeisti, bet jųjų dabar nepakanka, kad iš jų būtų galima nustatyti Užnemunės čiabuvių kadrą. Beveik visos Užnemunės „nuolatinių gyventojų knygos“ Karo metu žuvo. Po Karo neišleista jokių taisyklių, kaip jas vesti, ir jų niekas ir neveda, o 14 str. priede tenurodyta tiktai tvarka įrašymo į tas knygas tų, kurie „įsikurdino“ Užnemunėje, bet anksčiau gyveno kitur. Tokios padėties, kad tektų atsta-

tyti visas tas knygas, t. y. iš naujo sukurti kadrą Užnemunės čiabuvių, įstatymas numatyti, žinoma, negalėjo.

Štai del ko ir susidarė dabar spraga, kuri ligšiol nėra užkišta. Tuo tarpu, esant tokiai spragai, gali būti kvestionuotas teisėtumas visų tų Užnemunės teismų sprendimų, kurie yra pagrįsti pripažinimu tam tikrų asmenų to krašto čiabuviais, nes, nėsant „nuolatinių gyventojų knygų", jokių Užnemunės čiabuvių visai nėra. Vienintelė išeitis iš susidariusios padėties — išleisti atitinkamą įstatymą. Užnemunės Civ. Kodekso 9 str. turi būti pakeistas kitu, kuris nustatytų, kas turi būti laikomas Užnemunės čiabuviu.

Nustatymas, šalia Lietuvos pilietybės, dar kažkokio jos atskiros dalies „čiabuvio" požymio, gal būt, prieštarautų Lietuvos Respublikos vieningumo idėjai. Bet Lietuvos valstybiniame gyvenime yra jau panašus precedentas. Klaipėdos Kraštas sudaro Lietuvos Respublikos integralinę dalį, o tuo tarpu Klaipėdos Konvencijos 8 str. I priedėlis (V. Ž. Nr. 169) konstruuoja tam tikrą „Klaipėdos teritorijos vietos gyventojo" sąvoką. Tiems „vietos gyventojams" priešais statomi visi kiti Lietuvos piliečiai, kurie nors ir gyvena Klaipėdos teritorijos ribose, bet neturi jos „vietos gyventojų" požymio. Žinoma, visa ši problema išnyks, jeigu Lietuvoj bus unifikuota galiojanti joje privatinė teisė ir vietoj 4 Kodeksų bus įvestas vienas. Bet kol tas milžiniškas įstatymų leidimo darbas neatliktas, — o netolimoj ateity vargu ar galima jo laukti, — nurodyta Užnemunės įstatymuose spraga būtinai ir kuo greičiau turi būti tam tikru būdu užkišta.

L. Garfunkelis.

Nepilnamečių apsauga Belgijoje.

I. Beveik visos valstybės išleido nepilnamečių apsaugos įstatymus, norėdamos sutvarkyti skriaudžiamų ir apleistų nepilnamečių reikalus. 1912 met. gegužės mėn. 15 d. išleistas Belgų įstatymas labai pažangus ir daug mes iš jo galime pasimokyti. Pagal šį įstatymą, higienos ir specialinė kūdikių globa sukoncentruota vidaus reikalų ministerijos žinioje, o moralinė nepilnamečių globa — teisingumo ministerijos žinioje.

Pirmieji šio įstatymo paragrafai nusako reikalą ir būdą, kada ir kaip atimti vaikus nuo tėvų ir kaip atiduoti juos įstaigai ar kitiems asmenims. Apleisti ir be globos esantieji laikomi perpus valdžios ir perpus savivaldybių lėšomis. Po penkių ar dešimties metų, jei pasirodytų, kad tėvai nori ir gali tinkamai globoti, vaikas vėl gali būti jiems sugrąžintas. Šio įstatymo reikalingumas visiems labai aiškus, nes daug pakrikusių ir nupuolusių tėvų ištvirkina ir vaikus. 1925 metais 220 vaikų, pagal šį įstatymą, buvo nuo tėvų atimti, o 347 buvo globojami ir šelpiami laikant juos šeimose. Nemažesnį skaičių nelaimingų ir pačių tėvų tvirkininamų vaikų surinktume šiandien ir Lietuvoje, jei veiktų šis įstatymas.

II. Visi apleistieji yra teisingumo ministerijos žinioje. Apleistais vadinami tie vaikai, kurie per tėvų kaltę negali būti auklėjami, pavyzdžiui, jei tėvai yra kalėjime, ligoninėje, arba išvykę į kitas šalis, o jei ir yra vienas iš tėvų, bet nepajėgia tinkamai globoti; taip pat, jei patys vaikai nuo tėvų pasišalina, išdykauja, klajoja, vagiliauja ir t. t. Visų pakankamai įsitikinta, kad be tinkamos globos apleistas vaikas greit nusikalsta, tad teisingumo ministerijos žinioje sukoncentruota ne tik jau nusikaltusių priežiūra, bet ir apleistųjų, kad tinkamai sutvarkius prevencijos darbą, visapusiškai būtų galima su nepilnamečių nusikaltimais kovoti. Prevencijos darbą tvarko ir

veda Nepilnamečių Tribunolas teisingumo ministerijos žinioje. Nepilnamečių Tribunolas darbuojasi kontakte su patronatais ir nepilnamečių apsaugos komitetais, kurie turi savo skyrius apskrityse. Valdžios įstaigos, taip pat įvairios labdarių organizacijos, reikale padeda rūpintis nepilnamečių būtim.

III. *Nuteistieji nepilnamečiai.* Kelių dešimtų metų patyrimas ir sistematingai renkamos žinios įrodė, kad apie 70% apleistų vaikų buvo suirusių šeimų ir nevykusių gyvenimo sąlygų aukos.

Nepilnamečių Tribunolas, prieš atiduodamas teismui, apie sulaikytą nepilnametį surenka žinias ir gerai ištiria nepilnamečio būtį, o nepilnametį atiduoda į specialinę tyrimo įstaigą. Ir pasirodo, kad iki 13-os metų nusikalto: 54% našlaičių ir pavainikių, 41% apleistų be globos, 23% kitose šeimose auklėjamų, 91% nusikalto iš didelio skurdo, 83% vyresniųjų įtakos suklaidintų, o tik 18% visai pakrikusių.

Šių nelaimingųjų nusikaltimo artimiausieji palydovai buvo šie: chroninis alkoholizmas, sifilis, religinių jausmų pašlijimas, šeimyninio jaukumo stoka, bloga spauda, iliustracijos, kinai, šokiai, butų stoka, darbas kartu su suaugusiais, individualiniai faktoriai ir t. t. ir t. t. Belgų įstatymų ypatybė ir yra ta, kad Nepilnamečių Tribunolas, ištyręs ir radęs nepilnametį reikalingą globos, jį gali atiduoti į įvairiausias net privatines auklėjimo įstaigas, ir tik maždaug ketvirta dalis sulaikytų nuteisiama ir atiduodama į priverstinio auklėjimo „education surveillie" įstaigas.

Prieš išleidžiant šį įstatymą, daug iniciatyvos pareiškė Henry de Carton Wiart. Jis ypač susirūpino apleistųjų nepilnamečių būtim ir pasiekė tai, kad įstatymas buvo išleistas. Tik jo pastangomis buvo įvestas apleistų nepilnamečių tyrimas, priverstinis preventivinis auklėjimas, atidavimas į privatines įstaigas ir t. t.

Nors nepilnametis būtų atiduodamas į privatines įstaigas arba pavestas specialinių komitetų globai, bet teisėjas lieka vyriausiu globėju, kol nepilnametis visai suaugs. Teisėjas prireikus nepilnametį gali sulaikyti, perkelti iš vienos įstaigos į kitą, pakeisti globėjus ir t. t. Šio įstatymo dėka, ypač po 1920 metų, klajojimai, vogimai ir kiti nusikaltimai žymiai sumažė-

jo, o septyniolika tūkstančių nepilnamečių buvo globojami šeimose ir prieglaudose.

Kad geriau įsitikintume šio įstatymo reikalingumu, pažiūrėkime į skaitmenis. Šį įstatymą tik išleidus, 1913 metais valdžios įstaigose buvo globojama 5.154 ir privat. įstaigose 6.096, o jau 1925 metais beveik per pusę sumažėjo, būtent buvo 2.870 ir 2.792.

Pastaruoju metu, ypač po 1925 metų, labai įsigalėjo geresniųjų nepilnamečių atidavimas į atskiras šeimas; tik nesuvaldomieji telaikomi valdžios įstaigose. 1925 metais geradarių globai buvo atiduoti 886 nepilnamečiai.

IV. *Nepilnamečių tyrimas.* Be globos likę, arba gatvėje sulaikyti, o ypač nusikaltę nepilnamečiai sulaikomi ir siunčiami berniukai į „molla", o mergaitės į „namur'ą" ištirti. Atsiųstas nepilnametis laikomas maždaug keliolika dienų vienutėje, o tuo laiku daromi jo bandymai. Vienutė labai puikiai ir puošniai atrodo. Nepilnamečiui duodama sąsiuviniai rašyti ir piešti, taip pat atitinkamų knygų skaityti.

Vienas auklėtojas kunigas ir direktorius beveik kasdien nepilnametį lanko ir su juo kalbasi. Skubiausiai išreikalaujamos ir surenkamos smulkios žinios apie nepilnamečio tėvus ir artimiausius gimines, apie jo sveikatą, ekonominę padėtį, elgesį ir t. t. Reikalingas žinias surinkęs, auklėtojas kartu su vaiku eina į tyrimo laboratoriją, kurioje direktorius Revrua pagal savo tyrimo metodą kasdien praleidžia per savo rankas po kelius nepilnamečius. Auklėtojui referuojant, didžiulėj lentoj surašoma vadinamoji sinoktinė schema ir nustatoma nusikaltimo genezė, kilmė. Suradus nusikaltimo priežastis ir ištyrus nepilnamečio palinkimus, direktorius nurodo ir užrašo taisytinąsias ypatybes, kurios artimiausioje ateity turės būt nuslopintos.

Dabar nepilnametis siunčiamas į nepilnamečių šeimą, kurių pagal nepilnamečių amžį yra trys rūšys: mažesniųjų, vyresniųjų ir vyriausiųjų. Grupės šeimos vyresnysis auklėtojas, turėdamas schemos išvadas, maždaug per tris mėnesius stebi nepilnamečio būdą, o po trijų mėnesių šeimos auklėtojas iš naujo laboratorijoje smulkiai referuoja nepilnamečio ypatybes, direktorius tada daro galutinę išvadą, kur nepilnametį dėti.

Jei pasirodo nepilnametis nesuvaldomas ir labai pavojingas, tai jis atiduodamas į specialinę griežto perauklėjimo įstaigą. Jei nepilnametis pasirodo sergąs kokia nors chronine liga, tad jis atiduodamas į specialines gydymo ir globos įstaigas. Jei pasirodo, kad jis yra normalus ir dar nesugadintas vaikas, tad atiduodamas į privatines, labdarių arba valdžios laikomas amatų, arba kitas specialines mokyklas. Lygiai taip pat daroma ir su sulaikytomis mergaitėmis. Labai dažnai pasitaiko mergaičių, apkrėstų piktomis ligomis; tada jos siunčiamos į specialinę gydymo ir auklėjimo įstaigą. Nėščioms mergaitėms taip pat yra specialinė įstaiga, kurioje jos atitinkamai globojamos.

Kadangi Belgijoje šiandien yra daugiau kaip dvidešimt kategorijų įstaigų įvairių kategorijų nesveikiems vaikams auklėti, tai direktoriui ištyrus nepilnametį, pagal įstatymą belieka nepilnametį atiduoti į tas įstaigas. Belgijoje yra daugiau kaip dešimt įstaigų akliems ir kurčiams auklėti, nekalbant jau apie atsilikėlius, epileptikus, pamišėlius, raišus ir t. t. Net patologinėms erotinėms mergaitėms auklėti įsteigta specialinė įstaiga. Kadangi daugumas specialinių įstaigų valstybės tik subsidijuojamos arba vien labdarių laikomos, tad aišku, kad šis rūšiavimo darbas valstybei žymiai sumažina išlaikymo išlaidas.

V. 1894 metais Jules Le Jeune pastangomis buvo įkurta „Commission Royale des patronages et de la protection de l'enfance" — Karaliaus komisija nepilnamečiams proteguoti ir patronuoti. Šios komisijos sudėty rasite žymiausių valstybės vyrų, daug teisingumo ministerijos aukštųjų tarnautojų, o taip pat labdarių ir apskritai pasižymėjusių geradarių. Ši komisija turi savo statutą ir visai laisvai tvarkosi: ji, tarsi, vyriausias senatas, visiems vaikų reikalams atstovauja, ji turi taip pat patarėjų komisiją, kuri referuoja įvairius sumanymus ir pageidavimus.

Po Did. karo ši komisija visoje Belgijoje įsteigė patronavimo komitetus. Ši komisija įsteigė vadinamąją vaiko draugiją, kuri dabar be galo išsiplėtė ir kasmet surenka be galo dideles sumas vaikų reikalams ir ypač padeda globoti vaikus šeimose. Ši vaiko asociacija-draugija valstybės ir visuomenės akyse labai vertinama.

Vadinas, pagal 1912 metais išleistą įstatymą, vaikų apsauga žymiai pagerėjo. Valstybės ir privatinės įstaigos, globodamos nepilnametį, stilingai tarp savęs susiderino ir apleistųjų būtis žymiai pagerėjo. Nuteisiamųjų skaičius ¾ sumažėjo. Svarbiausia, kad teisingumo principas liko tiksliau įgyvendintas. Nusikaltęs arba klajojąs ar išdykaująs nepilnametis yra nelaiminga susidėjusių aplinkybių auka, todel jo teisimas ir baudimas nedaro garbės pačiai teisei. Belgų įstatymas nelaimingojo vaiko perauklėjimui kuo plačiausiai atidarė duris.

Dvidešimties metų praktika parodė, kad valstybei tas įstatymas daugiau kaip perpus sumažino išlaidas, nekalbant jau apie gerai išauklėto žmogaus naudą visuomenei.

Dabar paaiškėjo galutinė išvada: prevencijos darbas, kova su nusikaltimais Lietuvoje tegalima tik susilaukus panašaus įstatymo. Kol mes tokio įstatymo neturėsime, aišku, kad nėra tikrų priemonių kaip reikiant apleistiesiems globoti. O išdykavimai ir nusikaltimai kasdien didėja, reik statyti vis naujų kalėjimų ir galutinai sugedusių išlaikymui mėtyti milijonus, užuot dar jaunus ir mažus vaikus ėmus tinkamai auklėti. Visi Lietuvos juristai tą baisią atsakomybę prieš būsimąsias kartas turi jausti ir savo pareigą atlikti išleisdami vaikų apsaugos įstatymą Lietuvoje. O visuomenėje turėtų kuo plačiausiai įsikerėti apleistųjų vaikų patronavimas, juos įvairiausiu būdu užtariant ir šelpiant. Dažnai mėgstame kalbėti apie Vakarų kultūrą, tad įsidrąsinkime nors priaugančius kultūringu įstatymu aprūpinti.

M. Jonaitis.

Bibliografija ir recenzijos.

Annuaire Interparlementaire. *Deuxiéme année, 1932. Publié par Léopold Boissier, Secrétaire Général adjoint de l'Union Interparlementaire, et prof. B. Mirkine-Guetzévitch, Secrétaire général de l'Institut International de Droit Public.*

Libraire Delagrave, 15, rue Soufflot, Paris (V-e).

Vieno tomo XVI+800 pusl. (13×20) su 5 žemėlapiais ir audekliniu aptaisu kaina Frs. 125.

Antrasis šito Annuaire tomas pavestas tautų konstituciniam ir politiniam gyvenimui, tik išėjęs iš spaudos, sudaro vieninteli tos rūšies veikalą. P. P. L. Boissier, Generalinio Sekretoriaus Padėjėjas Tarpparlamentinės Unijos, ir profesorius B. Mirkine-Guetzévitch, Tarptautinės Viešosios Teisės Instituto Generalinis Sekretorius, bendradarbiaujant p. p. J. Laferrière, Paryžiaus Teisių Fakulteto profesoriui, B. Akzin, Palyginamosios Teisės Instituto asistentui ir A. Pierre, Universiteto agrégé, deda pastangų šiam Annuaire pagerinti ir išplatinti; pirmą kartą jis pasirodė 1931 metais. Aktingo vyriausybių parlamentų ir gausingų politinių mokslų ir viešosios teisės specialistų bendradarbiavimo dėka šiame veikale randame visų naudingų informacijų iš politinės istorijos ir viso pasaulio valstybių konstitucijų.

Iš 80 atstovaujamų valstybių Annuaire duoda kiekvieno krašto:

bendrą konstitucinio režimo aprašymą; vykdomosios valdžios sudėtį (Valstybės Galva, vyriausybės su trumpomis esančių ministerių biografijomis); įstatymų leidimo organų sudėtį (parlamentų biurai, rinkimų būdai, parlamento komisijos ir t. t.); parlamento imunitetą, politinę teisę, veikiančio rinkimų režimo analizą; politinių partijų sąrašą, jų atstovų parlamente ir jų san-

tykį svarbesniais balsavimais; parlamento praeitų metų veikimo santrauką; biudžetą, svarbiausius nubalsuotus įstatymus ir ratifikuotas konvencijas; pareiškimą vyriausybei pasitikėjimo arba nepasitikėjimo ir pagaliau trumpą svarbiausių politinių įvykių išdėstymą.

Šis Annuaire, moksliškai ir objektingai suredaguotas, yra didelės vertės vadovas. Tam tikras skyrius yra pavestas Union Interparlementaire sudėčiai ir jos veiklai. Union Interparlementaire ir Institut International de Droit Public — šios dvi didelio autoritetingumo tarptautinės įstaigos sutiko duoti savo aukštą globą Annuaire'ui, pripažindamos tuo pačiu, kad jo redakcija vaduojasi geriausiu moksliškumo ir stropiausio nepartiškumo metodu.

Savo dokumentacijos turtingumu Annuaire Interparlementaire yra neišvengiamas darbo įrankis visiems valstybės vyrams, parlamentarams, diplomatams, valdininkams, profesoriams, studentams — žodžiu, visiems, kurie savo profesijos aktingumu arba darbais įdomaujasi moderniškojo pasaulio politiniu gyvenimu.

Toje knygoje randame taip pat žinių ir apie Lietuvą.

Iš Teisininkų Draugijos 1931 metų apyskaitos.

A. Kasa.

Pajamos:	Iš 1930 metų liko	18,536,59
	Narių mokesčio	1.340,—
	Už parduotus Draugijos spausdinius.	6.424,80
	Einamosios sąskaitos %%	883,31
	Viso	27,184,70
Išlaidos:	Spausd.: a) „Teisės“ Nr. 18 ir 19 ..	3.450,—
	b) Teisininkų kalend.	1.188,50
	„Teisės“ redakcija, honorarai, kalbos taisymas, korektūra	2.876,04
	Esmeino veikalo vertimas (avansai)	1.000,—
	Smulkios išlaidos	280,30
	Viso	9.294,84

1932 sausio 1 d. kasoje liko 17,889 lt. 86 c., kurie padėti Kooperacijos Banke (ein. sąsk. Nr. 344).

B. „Teisės“ redakcija.

1931 metais, kaip ir kasmet, išleista „Teisės“ du numeriai (19 ir 20); už parduotus 1931 metais „Teisės“ numerius ir Kalendorių dalį gauta 6661 lt. 20 c., vadinasi, beveik 300 mažiau kaip pernai. Išlaidų redakcija turėjo 145 lt. 10 c. — visu šimtu mažiau kaip pernai. Likusioji suma (6516,10) įduota Draugijos kasininkui.

Vyriausiojo Tribunolo praktika.

Klausimai, išspręsti V. Trib. bendrojo susirinkimo.

1. ... Respublikos Prezidento aktus, kuriais dovanojama bausmė lygtinai, vykdo einant instrukcija pirmosios instancijos teismai, o ne valstybės gynėjai, kaip tat jau buvo paaiškinta V. Tribunolo 1929 m. vasario 1 dienos nutarimu del asmenų, kuriuos lygtinai yra atleidęs nuo bausmės pats teismas.

(1932—I—28 d.).

2. ... papild. Lietuvos Notariato Sutv. įst. 11 str. nenaikina galios sutarčių tų straipsnių, kuriuose expressis verbis nusakoma, kad neterminines nuomos nuomininkas ar činšininkas negali perleisti savo teisių be žemės savininko sutikimo.

(1932—II—25 d.).

3. Papildant savo 1931 m. kovo 5 dienos nutarimą, kuriuo yra pripažinta, kad Centro valdžios tarnautojai už tarnybinius nusikalstamuosius darbus, padarytus Klaipėdos krašte, turi būt teisiami Šiaulių Apygardos Teismo, pripažinti, kad tas nutarimas turi būti taikomas ir Klaipėdos krašto tarnautojams atsitikimais, nurodytais Vyr. Tribunolo 1930 m. birželio 16 dienos nutarime (žiūr. „Teisės" Nr. 17), būtent, kada Klaipėdos tarnautojai padaro tarnybinį nusikalst. darbą, kurs užgauna Lietuvos valstybės suverenitetą. *(1932—II—25 d.).*

4. ... Kai kaltinamasis, kurs Tardytojo nutarimu yra laikomas kalėjime, ligi pristatys laidą arba įkaitą, tą laidą arba įkaitą pristato, tai, jeigu toks kaltinamasis yra jau teismo žinioje, Tardytojas įsakyti jį išleisti iš kalėjimo neturi teisės, ir tokį įsakymą kalėjimo Viršininkas neturi pildyti, bet kolei byla ir kaltinamasis yra dar V. Gynėjo žinioje, tai Tardytojo įsakymas kaltinamąjį išleisti iš kalėjimo turi būt kalėjimo Viršininko išpildytas; todel prieš darydamas tokį įsakymą Tardytojas turi pasiteirauti, ar kaltinamasis nėra teismo žinioj.

(1932—IV—21 d.).

5. X. prašė Advokatų Tarybą, kad jį priimtų į pris. adv. padėjėjus. Tam pristatė rusų Universiteto seno diplomo nuorašą. Advokatų Taryba nutarė pareikalauti iš X., kad pristatytų dar 8 klasių atestatą iš lietuvių kalbos. Tą nutarimą X. apskundė Vyr. Tribunolui, nurodydamas, kad toks reikalavimas nesąs paremtas įstatymu ir kad lietuvių kalbą jis pakankamai mokąs. Tą Advokatų Tarybos nutarimą Vyr. Tribunolas dauguma balsų panaikino.

Daugumos motyvai: Mokslo cenzo atžvilgiu iš advokatų kandidatų įstatymas reikalauja tik aukštojo teisių mokslo diplomo. Lietuvių kalba rusų laikais buvo dėstoma Lietuvoje tik keliose gimnazijose ir tik norintiems. Mūsų įstatymai pripažįsta Rusų Universitetų diplomus, išduotus ligi įsikuriant Lietuvos valstybei. Bet mūsų Konstitucija nustato lietuvių kalbą valstybine kalba, vadinasi, privaloma valstybės įstaigoms. Tad reikalavimas, kad advokatai, kaip ir visi valstybės tarnautojai, mokėtų lietuvių kalbą, yra teisėtas. Bet nėra įstatymo, kuris reikalautų iš baigusių mokslus prieš įsikuriant Lietuvos valstybei 8 klasių atestato iš lietuvių kalbos. Iš advokatų galima būtų reikalauti lietuvių kalbos mokėjimo tiek, kiek ir iš kitų valstybės tarnautojų; šiems net buvo įsteigta tam tikra komisija, kuri egzaminavo iš lietuvių kalbos. Tad ir Advokatų Taryba galėtų reikalauti tokių egzaminų, jei neturėtų kitokių įrodymų, kad kandidatas pakankamai moka lietuvių kalbą.

Mažumos motyvai: Jei reikalavimas, kad valstybės tarnautojai ir advokatai mokėtų lietuvių kalbą, yra neginčijamas; jei svetimos valstybės universiteto diplomas lietuvių kalbos mokėjimo neįrodo, ir jei įstatymas nenurodo, kuriais būdais tokiais atsitikimais turi būt nustatomas lietuvių kalbos mokėjimas, — tai tą būdą gali ir turi pasirinkti pati Advokatų Taryba, kuri čia galėtų būt suvaržyta tik tiek, kad pasirinktas būdas neprieštarautų valstybės švietimo srities įstatymams ir „boni mores“, o kadangi Advokatų Tarybos pasirinktas būdas (reikalavimas 8 klasių atestato iš lietuvių kalbos) neprieštarauja nei įstatymams, nei „boni mores“, tai X. skundas turi būt atmestas. — *(1932—I—21 d.).*

Naujos knygos.

1. *Mykolas Römeris.* Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose. 1932 m. 193 pusl.

2. *Augustinas Janulaitis.* Ignas Danilavičius Lietuvos bei jos teisės istorikas. I dalis. Danilavičiaus gyvenimas ir darbai. 1932 m. 229 pusl.

3. *Albinas Rimka.* Lietuvių tautos atgimimo socialiniai pagrindai ir „Aušros" — „Varpo" gadynės (1883—1893) socialekonominiai raštai. 1932 m. 139 pusl.

4. *V. Stankevičius.* Baudžiamosios teisės istorijos pamatiniai bruožai. 1932 m. 80 pusl.

5. *S. Bieliackinas.* Prisiekusieji sprendėjai. 1932 m. 49 p.

6, *Petras Šalčius.* „Auszros" ir „Szwiesos" ekonomika. 1932 m. 35 pusl.

7. *Alfonsas Moravskis.* Lyginamoji Pabaltės valstybių visuomenės ūkių apžvalga. 1932 m. 24 pusl.

8. *V. Jurgutis.* Visuomeninių Tomo Garigue Masaryk'o minčių pagrindai. 1932 m. 22 pusl.

9. *P. Leonas.* Teisės reliatyvumas. 1932 m. 13 pusl.

10. *Dr. V. Jungferis.* Teoriškosios politiškos ekonomijos objektas ir esmė. 1932 m. 15 pusl.

11. *A. Jaščenko.* Diplomatinių agentų civilinis teisingumas. 1932 m. 14 pusl.

12. *K. Šalkauskas.* Būstinė civilių įstatymų ir Napoleono kodekso veikimo srityse. 1932 m. 18 pusl.

13. *T. Petkevičius.* Klaipėdos krašto statuto vykdymo priežiūra. 1932 m. 21 pusl.

14. *Vl. Mačys.* Apie teismo kandidatų ir advokatų paruošimą. 1932 m. 12 pusl.

15. *A. I. Veriga-Darevskis.* Dvaro padūmės mokestis Užnemunėje. 1932 m. 12 pusl.

16. *Prof. M. Römeris.* Dabartinės Konstitucijos. Antrasis rinkinys. 1932 m. 229 pusl.

Visi šie atskiromis knygomis išleisti raštai sudaro V. D. Univ-to Teisių Fakulteto darbų VI knygą, kuri yra pavesta prof. P. Leonui pagerbti.

Redaktorius **A. Krišč̃iukaitis.**

Oficialinė dalis.

I.

Nauji įstatymai,

paskelbti Vyr. Žiniose:

Nr. 374 (1932-I-24): Teismų sutv. įst. pakeitimas. - Civil. proc. įst. pakeitimas.

Nr. 375 (1932-II-17): Dvi Lietuvos Konvencijos su Čekoslovakija (del globos ir teismo pagalbos civil. ir prekybos teisės srity). Lietuvos konvencija su Čekoslovakija (del nusik. išdavimo ir teismo pagalbos baudž. bylose). — Sąrašas žemės savininkų turto, kuris neleidžiama aprašyti ir parduoti. — Teismo antstolių taksa.

Nr. 376 (1932-II-20): Autovežimių įstatymui vykdyti taisyklės.

Nr. 377 (1932-II-23): Teisingumo Ministerijos etatų pakeitimas.

Nr. 378. (1932-III-9): Svaigiųjų gėrimų mažmenomis pardavinėjimo įst. pakeitimas.

Nr. 379 (1932-III-23): Normalinės samdos sutarčių sąlygos.

Nr. 380 (1932-IV-6): Aukštojo mokslo teisių įst.. — Medicinos, odontologijos ir farmacijos praktikos teisių įst.. — Felčerių, akušerių ir gailest. seserų mokyklų įst.. — Technikos praktikos teisių įst.. —

Nr. 381 (1932-IV-9): Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos įst.. — Valstybės loterijos įst. ir taisyklės.

Nr. 382 (1932-IV-30): Valst. biudžeto 1931 m. įst. pakeitimas.

Nr. 383 (1932-V-18): Vyt. Didž. Universiteto statuto pakeit.. — 1932 m. Valstybės biudžetui subalansuoti įst.. —

Nr. 384 (1932-VI-2): Prekybos sutartis tarp Lietuvos ir Portugalijos. — Bėgiams pirkti įst.. —

Teismų sutvarkymo įstatymo pakeitimas

(Įst. rink. XVI t.).
(V. Ž. 1932-I-24 Nr. 374).

Teismų sutvarkymo įstatymas pakeičiamas taip:

298 str. Teismo antstolių skaičių ir jų suskirstymą tarp apygardos teismų nustato Ministerių Kabinetas, Teisingumo Ministeriui pasiūlius.

312 str. Teismo antstoliai yra etatiniai valstybės tarnautojai be algos.

Įnašus pensijų fondui antstoliai moka pagal teismo tarnautojų V kategoriją.

313 str. Už savo darbą teismo antstoliai gauna Teisingumo Ministerio patvirtinta taksa nustatytą atlyginimą ir kelionės išlaidas.

Šio straipsnio pastaba ir Teismo anstolių atlyginimo taksa (L. V. Ž. Nr. 6, eil. 74) panaikinama.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.
J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Civilinio proceso įstatymo pakeitimas

(V. Ž. 1932-I-24 Nr. 374).

Civilinio proceso įstatymas pakeičiamas taip:

942 str. Prieš pradėdamas vykdyti teismo sprendimą vienu 933 str. nurodytų būdu arba pereidamas iš vieno būdo prie kito, teismo antstolis įteikia atsakovui vykdytinį raginimą pats, jeigu atsakovas gyvena mieste ne toliau kaip vienas kilometras nuo antstolio būstinės; jeigu atsakovas gyvena mieste toliau kaip vienas kilometras nuo antstolio būstinės, antstolis siunčia jam raginimą per policiją; už miesto sienų gyvenančiam atsakovui raginimą antstolis siunčia paštu 267 str. priede išdėstytomis taisyklėmis, o ligi tos taisyklės bus išleistos — per vietos savivaldybės įstaigas. Antstolis pats vyksta ieškovo lėšomis įteikti raginimą atsakovui, kuris gyvena toliau kaip

vienas kilometras nuo antstolio būstinės, tik ieškovui pareikalavus.

Vykdytiniai raginimai įteikiami atsakovams, laikantis 282—289 str. išdėstytų taisyklių.

973 str. 10 p. kilnojamasis žemės savininkų turtas, kuris yra būtinas žemės ūkio inventorius.

Pastaba. Kilnojamojo žemės savininkų turto būtinumas nustatomas Teisingumo Ministerio, susitarus su Žemės Ūkio Ministeriu, išleista instrukcija.

Šis straipsnis papildomas tokiu punktu:

12 p. knygos, instrumentai ir įrankiai (pabūklai), kurie reikalingi skolininkui kasdieniniuose jo profesijos, amato arba verslo darbuose.

974 str. 4 punktas panaikinamas.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.
J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Žemės savininkų turto, kuris neleidžiama aprašyti ir parduoti, sąrašas.

(V. Ž. 1932-II-17 Nr. 375).

Pasirėmę Civilinio proceso įstatymo 973 str. 10 p. skelbiame šį žemės savininkų turto, kuris neleidžiama aprašyti ir parduoti, sąrašą:

1. Ligi 6 ha valdomos žemės —1 darbo arklys, ligi 15 ha — 2 darbo arkliai; toliau kiekvieniems 12 ha mokesčiu apdedamos žemės po 1 darbo arklį.

2. Žemės ūkio darbo įrankiai ir mašinos: plūgai, drapakai, kultivatoriai, lėkštinės akėčios, akėčios ir sėjamosios mašinos, darbo vežimai, darbo rogės ir darbo pakinktai 1 p. nurodytam arklių skaičiui, išskyrus traktorius ir volus.

3. Rankiniai įrankiai: kirviai, šakės, dalgės, kastuvai, piūklai po 1 kiekvienam suaugusiam vyrui.

4. Ligi 6 ha žemės — 1 karvė, ligi 15 ha — 2 karvės, ligi 30 ha — 3 karvės ir sekantiems kiekvieniems 30 ha mokesčių

apdedamos žemės po 1 karvę. Karvės paliekamos savininko pasirinkimu ir vietoje karvės gali pasirinkti telyčią.

5. 1 kiaulė veislei. Bekoninio amžiaus ir kokybės kiaulės aprašomos bendra tvarka, bet leidžiama atsakovui parduoti ligi paskirtų teismo antstolio varžytynių dienos į „Maisto" skerdyklas, bet pinigai su „Maisto" b-vės pateisinamaisiais dokumentais turi būti pristatyti teismo antstoliui ne vėliau kaip ligi varžytynių dienos.

6. Pašaras (šienas, dobilai, šiaudai) kiekvienam arkliui ir karvei po 8 cnt. per mėnesį nuo spalių mėn. 15 d. ligi gegužės mėn. 15 dienos.

7. Javų sėklos po 4 cnt. kiekvienam ariamos žemės ha, išskaičius užsėtą plotą ir bulvių sėklos po 3 cent. kiekvienam šeimos nariui.

Šis sąrašas veikia nuo š. m. vasario mėn. 7 d.

J. Aleksa
Žemės Ūkio Ministeris.
Al. Žilinskas
Teisingumo Ministeris.

Teisingumo Ministerio įsakymas.

(V. Ž. 1932-II-17. Nr. 375).

Pasirėmęs Teismų sutvarkymo įstatymo 313 str., nustatau šią teismo antstolių atlyginimo taksą:

1. Už vykdytinių raginimų įteikimą atsakovui arba trečiajam asmeniui; taip pat einant Civ. proc. įst. 631 str. tvarka, antstolis gauna 2 lt., už vykdytinio akto įteikimą, einant Civ. proc. įst. 161^{10} str. tvarka, antstolis gauna dar 2 lt. už kiekvieno lapo nuorašą ir 1 lt. už pusę lapo, skaitant 25 eilutes lape,

2. Už kilnojamojo turto aprašymą, kai turto vertė siekia:

ligi 150 litų antstolis gauna 1 lt.,
ligi 500 „ „ „ 2 „
ligi 1000 „ „ „ 3 „
nuo 1000 ligi 10.000 lt. už kiekvieną 1000 lt. 2 lt., ir 1 lt. už kiekvieną sekantį tūkstantį virš 10.000 lt.

3) Kai antstolis, nedarydamas turto apyrašo, sulygina jį su anksčiau padarytu apyrašu — gauna pusę 2 str. nustatyto atlyginimo.

4. Už kiekvieną antspaudos uždėjimą arba nuėmimą antstolis gauna 10 ct.

5. Už nekilnojamojo turto aprašymą šalims galutinai susitarus del įkainavimo, kai siekia:

ligi	500	litų vertės	antstolis	gauna	3 lt.
ligi	1.000	„ „	„	„	5 „
ligi	5.000	„ „	„	„	10 „
ligi	10.000	„ „	„	„	15 „

ir 1 lt. už kiekvieną sekantį tūkstantį virš 10.000 lt.

6. Už kilnojamojo turto perkėlimą į kitą patalpą saugoti antstolio parėdymu—gauna $^1/_{10}$ dalį 2 str. nustatyto atlyginimo.

7. Už susirašinėjimą su valstybinėmis, savivaldybinėmis ir kitomis įstaigomis sužinoti apie nesumokėtus aprašomojo turto mokesčius ir kitas skolas ir už pranešimą raštu šalims, joms prašant, apie bylos eigą, antstolis gauna 2 lt.

8. Už parduotą iš varžytynių kilnojamą ir nekilnojamą turtą, kai parduoto turto kaina siekia:

ligi	500	lt.	antstolis	gauna	2 lt.
ligi	1.000	„	„	„	3 „
ligi	5.000	„	„	„	6 „
ligi	10.000	„	„	„	10 „

ir 1 lt. už kiekvieną sekantį tūkstantį virš 10.000 lt.

9. Už išreikalavimą baudos iš pirkėjo, kuris per varžytynės neįnešė rankpinigių, antstolis gauta 5 lt.

10. Už atėmimą iš atsakovo kilnojamojo turto, atiteisto savininkui, kai turtas negrąžintas teismo sprendimo paskirtu laiku ir antstoliui pareikalavus neišduotas, antstolis gauna 3 lt.

11. Už skolininko suėmimą ir patalpinimą į kalėjimą antstolis gauna 25 lit.

12. Už žurnalo, turto aprašymo ir kitokių nuorašų bei liudymų išdavimą, antstolis gauna už kiekvieną nors ir nepilną lapą 1 lt., skaitant 25 eilutes lape.

13. Už įvedimą valdyti antstolis gauna 8 lt.

14. Raginimą įteikti ar kitą darbą padirbti miesto srityje toliau kaip per vieną kilometrą nuo antstolio būstinės, už

kiekvieną pravažiuotą kilometrą antstolis gauna 2 lt. Už miesto sienų ligi 10 klm., už kiekvieną pravažiuotą kilometrą antstolis gauna 1 lt., jei toliau kaip 10 klm., antstoliui atlyginama, einant Kelionės išlaidoms atlyginti įstatymu.

Pastaba. Jei suinteresuotas asmuo pristatys antstoliui susisiekimo priemones, tai kelionės pinigai nemokami.

15. Antstolis veda pajamų knygą; įmokėjusiems pinigus išduoda kvitus.

16. Šioje taksoje atlyginimą privalo sumokėti tas bylininkas, kurio reikalavimu antstolis darbą dirba; tas atlyginimas išieškomas iš kitos šalies ir grąžinamas sumokėjusiam.

Ši taksa veikia nuo š. m. vasario mėn. 7 d.

Al. Žilinskas
Teisingumo Ministeris.

Žemės ūkio darbininkų samdos įstatymo pakeitimas.

(V. Ž. Nr. 306, eil. 2057).

(V. Ž. 1932-II-23 Nr. 377).

Žemės ūkio darbininkų samdos įstatymas pakeičiamas taip:

§ 8.

Sutartis daroma raštu arba žodžiu.

Rašytinė sutartis gali būti naminė arba notarinė. Naminė sutartis gali būti valsčiaus valdybos, notaro arba teisėjo paliudyta. Valsčiaus valdyba ir taikos teisėjas, liudydami sutartį, ją įregistruoja.

Sutartis žyminiu mokesčiu neapmokama.

§ 33.

Nutraukęs sutartį be teisėtos priežasties samdytojas turi duoti samdiniui atlyginimą jam priklausantį už ištarnautą laiką ir dar priedo ⅕ dalį atlyginimo, sutarto už visą, tačiau ne ilgesnį kaip vieneri metai, samdos laiką.

§ 34.

Nutraukęs sutartį be teisėtos priežasties, samdininkas gauna atlyginimą jam priklausantį už ištarnautą laiką (§ 10). Tačiau samdytojas turi teisės iš darbininko ordinarininko išlaikyti $^{1}/_{12}$ dalį, o iš pavienio darbininko — $^{1}/_{6}$ dalį atlyginimo, sutarto už visą, tačiau ne ilgesnį kaip vieneri metai, samdos laiką.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.
J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Teisingumo Ministerijos etatų pakeitimas.

(V. Ž. Nr. 147, eil. 1064, Nr. 189, eil. 1284).
(V. Ž. 1932-II-23 Nr. 377).

Teisingumo Ministerijos etatai pakeičiami taip:

Taikos teisėjai.

Taikos teisėjai	59
Sekretoriai	59
Raštininkai	64
Sargai	59

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.
J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Svaigiųjų gėrimų mažmenomis pardavinėjimo įstatymo pakeitimas.

(V. Ž. Nr. 91, eil. 761 ir Nr. 224, eil. 1464).
(V. Ž. 1932-III-9 Nr. 378).

Svaigiųjų gėrimų mažmenomis pardavinėjimo įstatymas pakeičiamas taip:

§ 36.

Nusikaltusieji šio įstatymo 1, 3, 4 ir 6 §§ baudžiami teismo keliu kalėti kalėjime ligi 1½ metų, arba pinigine bauda nuo 500 ligi 5000 litų, arba abiem baudom drauge.

Visa šių nusikalstamųjų darbų medžiaga konfiskuojama.

Pastaba. Atiteistas iš slaptų svaigiųjų gėrimų pardavėjų trigubas akcizo patentinis mokestis, bet ligi šio įstatymo pakeitimo įsiteisėjimo neišieškotas, neieškomas.

A. Smetona
Respublikos Prezidentas.
J. Tūbelis
Ministeris Pirmininkas.

Normalinės samdos sutarčių sąlygos.

(V. Ž. Nr. 306, eil. 2057).
(V. Ž. 1932 — III — 23 Nr. 379).

Pasirėmę Žemės ūkio darbininkų samdos įstatymo § 10 nustatome šias Normalines samdos sutarčių sąlygas:

1.

Metinių darbininkų samdos metai skatiomi: darbininkų — ordinarininkų nuo balandžio mėn. 1 d. ligi sekančių metų balandžio mėn. 1 d., kitų metinių samdinių (vaikinų, mergų), nuo sausio mėn. 1 d. ligi sekančių metų sausio mėn. 1 d.

2.

Nustatomas šis vidutinis metinis žemės ūkio darbininkų atlyginimas, kuris, žiūrint atskirų rajonų gyventojų ekonominio pajėgumo ir darbo brangumo, gali būti padidintas arba sumažintas taip: darbininkų — ordinarininkų ligi 15% ir kitų metinių darbininkų ligi 30%.

3.

Darbininkų — ordinarininkų atlyginimas:

1) tinkamas gyventi butas,

2) tinkamos rūšies grūdų 30 cnt., iš jų rugių 18 cnt., kviečių 3 cnt., miežių 3 cnt., avižų 3 cnt., žirnių 3 cnt.

Jei ūkyje kviečių, žirnių, miežių ar avižų nebūtų sėjama ar neužderėtų, tai šių javų vietoje duodamas toks pat, darbininko pasirinkto, kito minėtų javų kiekis.

3) 0,3 ha išdirbtos žemės bulvėms,
0,2 ha išdirbtos žemės linams,
0,1 ha išdirbtos žemės daržovėms,

4) ganiava ir pašaras vienai karvei, dviem avim ir dviem kiaulėm, skaitant:

a) 400 klg. šieno, 240 kl. pelų ar akselio, 500 klg. vasarinių šiaudų ir 950 klg. žiemkenčių šiaudų karvei,
b) 100 klg. šieno ir 125 klg. vasarinių šiaudų vienai aviai,
c) 240 klg. pelų kiaulėms,
d) tvartai jo gyvuliams, pastogė pašarui ir podėlis daržovėms,
e) atvežti 8 kub. mtr. malkų ir 20 kb. mtr. žabų arba 12 kb. mtr. malkų ar atatinkamą kiekį durpių,
f) 150 lt. pinigais.

4.

Jei darbininkas gyvulių nelaiko arba ūkio valdytojas karvės arba avių laikyti negali, tai už avių laikymą atlyginama 130 klg. rugių arba 8 klg. vilnų, ir už karvės laikymą atlyginama nuo gegužės mėn. 1 d. ligi lapkričio mėn. 1 d. po 5 ltr. ir nuo lapkričio 1 d. ligi gegužės mėn. 1 d. po 3 ltr. nenugriebto pieno kasdien. Vietoje 0,3 ha žemės bulvėms ūkio valdytojas gali duoti 50 cnt. bulvių ir vietoje 0,2 ha žemės linams 75 lt. pinigais.

5.

metinių darbininkų atlyginimas:

samdiniui . ..... 350 lt. per metus,
samdinei . ..... 250 „ „ „
pusberniui ..... 250 „ „ „
pusmergei . ..... 200 „ „ „

Beto, ūkio valdytojas duoda jiems pilną išlaikymą ir darbinius drabužius.

6.

Atlyginimas mokamas: darbininkams — ordinarininkams — grūdai ne ilgesniais kaip vieno mėnesio, o pinigai ne ilges-

niais kaip 3 mėnesiai laikotarpiais; o kitoks atlyginimas išduodamas pagal reikalą; metiniams samdiniams 25% metinio piniginio atlyginimo išmokami samdos metu, o likusieji 75% samdos metams pasibaigus.

7.

Samdos sutarčiai pasibaigus žemės ūkio darbininko samdos įstatymo §§ 28, 29, 30, 33 ir 34 str. nurodytais atsitikimais už ištarnautą laiką atsiskaitoma šiomis normomis: už sausio, vasario ir kovo mėn. skaitoma po 3% metinio piniginio atlyginimo,

už balandžio mėn. skaitoma 5% met. pinigin. atlyg.
„ gegužės „ „ 9% „ „ „
„ birželio „ „ 13% „ „ „
„ liepos „ „ 14% „ „ „
„ rugpiūčio „ „ 15% „ „ „
„ rugsėjo „ „ 13% „ „ „
„ spalių „ „ 10% „ „ „
„ lapkričio „ „ 7% „ „ „
„ gruodžio „ „ 5% „ „ „

8.

Darbininkas turi stoti į darbą ir dirbti vietos įpročiais darbui skiriamu laiku; sąžiningai pildyti pavestas jam pareigas, klausyti ir prisilaikyti ūkyje nustatytos tvarkos. Pavasario sėjos, šienapiūtės ir derliaus valymo metu, tais atvejais, kada darbo atidėjimas gresia ūkiui nuostoliais, ūkininkui reikalaujant lauko darbininkas turi dirbti ir šventomis dienomis, nurodytomis švenčių ir poilsio įstatymo. Už darbą šventomis dienomis darbininkui mokama išeinant iš dvigubo padienio darbininko atlyginimo. Už darbą šventomis dienomis atskiras atlyginimas nemokamas šėrikams, melžėjoms ir tiems darbininkams, kurie del savo pareigų esmės būtinus ūkio darbus privalo dirbti ir šventomis dienomis.

9.

Darbininkui kasdien duodama vietos įpročiais nustatyto poilsio. Be to, duodama darbininkams — ordinarininkams ne mažiau kaip 12 ir metiniams samdiniams ne mažiau kaip 6 lais-

vos dienos per metus. Laisvas dienas pasirenka darbininkas, bet taip, kad per mėnesį išeitų ne daugiau kaip 2 laisvos dienos. Gegužės, birželio, liepos, rugpiūčio mėnesiais laisvų dienų darbininkas negali pasirinkti.

10.

Normalinės samdos sutarčių sąlygos (V. Ž. Nr. 324, eil. 2222) panaikinamos.

J. Aleksa — Žemės Ūkio Ministeris

Rusteika — Vidaus Reikalų Ministeris.

II.

Respublikos Prezidento įsakymai:

Paskirti: Kauno I nuov. T. Teisėjas *Jurgis Jodelis* — Kauno Apyg. Teismo Nariu nuo š. m. vasario 1 d. (įsak. Nr. 108); Šiaulių Apyg. Teismo V. Gynėjo pad. *Nikalojus Repša* — Šiaulių Apyg. Teismo Nariu nuo š. m. vasario 1 d. (įsak. Nr. 49); einąs Šiaulių Apyg. Teismo V. Gynėjo pareigas *Juozas Brazinskas* — Šiaulių Apyg. Teismo Valstybės Gynėju (įsak. Nr. 17).

Teisingumo Ministerio įsakymai:

Paskirti: Telšių nuov. T. Tardytojas *Kazys Smalenskas* — Šiaulių Apyg. Teismo V. Gynėjo padėjėju nuo š. m. vasario 1 d. (įsak. Nr. 7); Šiaulių Apyg. Teismo jaun. kandidatas *Antanas Vaišnys* — Telšių nuov. T. Tardytoju nuo š. m. vasario 1 d. (įsak. Nr. 7); Kauno Apyg. Teismo sekretorius *Antanas Gražys* — Vilkijos nuov. T. Teisėju nuo š. m. vasario 10 d. (įsak. Nr. 11); Utenos II nuov. T. Tardytojas *Eduardas Vojevodskis* — Marijampolės Apyg. Teismo V. Gynėjo padėjėju nuo š. m. gegužės 1 d. (įsak. Nr. 18); Marijampolės Apyg. Teismo jaun. kandidatas *Jonas Slavėnas* — Utenos II nuov. T. Tardytoju nuo š. m.

gegužės 1 d. (įsak. Nr. 18); *Vladas Šimkevičius* — Šilalės Notaru nuo š. m. birželio 1 d. (įsak. Nr. 18); teisininkas *Adolfas Rankus* — Utenos II nuov. T. Teisėju nuo š. m. balandžio 15 d. (įsak. Nr. 20); Kauno Apyg. Teismo vyr. kand. *Tadas Šliogeris* — Kauno VI nuov. T. Teisėju nuo balandžio 15 d. (įsak. Nr. 20); Šiaulių Apyg. Teismo vyr. kand. *Motiejus Krygeris* — Tauragės nuov. T. Tardytoju nuo š. m. balandžio 15 d. (įsak. Nr. 20).

Perkelti: Vilkijos nuov. T. Teisėjas *Petras Niuneva* — Kauno I nuov. T. Teisėju nuo š. m. vasario 6 d. (įsak Nr. 9); Marijampolės Apyg. Teismo V. Gynėjo pad. *Aleksandras Kaminskas* — Kauno Apyg. Teismo V. Gynėjo padėjėju nuo š. m. balandžio 15 d. (įsak. Nr. 18); Tauragės nuov. T. Tardytojas *Petras Gureckas* — Skaudvilės nuov. T. Tardytoju nuo š. m. balandžio 15 d. (įsak. Nr. 20); Vabalninkų nuov. T. Teisėjas *Petras Karoblis* — Panevėžio III nuov. T. Teisėju nuo š. m. birželio 1 d. (įsak. Nr. 22).

Patvirtinti: einą pareigas — Kauno Apyg. Teismo V. Gynėjo pad. *Petras Valičenka*, Panevėžio Apyg. Teismo V. Gynėjo pad. *Aleksandras Mikutavičius*, Pasvalio nuov. T. Teisėjas *Pranas Vasiliūnas*, Kauno Apyg. Teismo svarbesn. b. T. T. *Jurgis Leonas*, Kauno IV nuov. T. Tard. *Albinas Michnevičius* ir Alytaus I nuov. T. Tard. *Tomas - Jurgis Daugirdas* — nuo š. m. sausio 11 d. (įsak. Nr. 1).

Pervesti: Kauno Notarai *Ipolitas Barauskas* ir *Kazys Škėma* į notarus laisvai samdomų tarnautojų teisėmis be algos — nuo š. m. vasario 10 d. (įsak. Nr. 10).

Atšauktas: buvęs komandiruotas prie Kauno Apyg. Teismo svarb. byloms T. Tardytojo pareigų eiti Ukmergės I nuov. T. Tardytojas *Bernardas Žukauskas* nuo š. m. balandžio 5 d. ir į jo vietą komandiruotas Kelmės nuov. T. Tardytojas *Savelijus Zymanas* nuo š. m. balandžio 15 d. (įsak. Nr. 19).

Išbraukti iš tarnautojų skaičiaus mirę: Kauno Apyg. Teismo narys *Aleksandras Leliejevas* nuo š. m. sausio 4 d. (įsak. Nr. 1) ir Šilalės notaras *Mykolas Leškevičius* nuo š. m. kovo 17 d. (įsak. Nr. 22).